

IZVJEŠTAJ O PROGRAMSKIM AKTIVNOSTIMA UMHCG za 2022

UMHCG je pripremilo programske i finansijske izvještaje za 2021. i planove za 2022., a isti su usvojeni na *sjednici Skupštine* 23. decembra 2022. Na osnovu nove *SWOT analize* izrađen je *Plan rada UMHCG za 2022.*, *Plan prikupljanja sredstava i apliciranja projektima*, i mjesечni planovi su, takođe, izrađeni i redovno se ažuriraju. Pored toga, ažurirani su dokumenti koji proizilaze iz *ISO standarda*, dok smo u septembru uradili *internu provjeru*, novu *SWOT analizu*, kao i provjeru od strane rukovodstva. Na osnovu navedenog, SGD iz Beograda je sproveo *eksternu provjeru* i predložio produženje sertifikata na period od dvije godine, dok smo na **provjeri prošli bez neusaglašenosti i bez preporuka**.

Program rada UMHCG u 2022. bio je definisan kroz **96 aktivnosti**, od kojih su **74 realizovane (71.04%)**, **11 je djelimično realizovanih (11.46%)**, dok je **11 nerealizovanih (11.46%)**.

PROGRAM ZA OBRAZOVANJE I EDUKACIJU

INICIJATIVE ZA POŠTOVANJE ZAKONA I IZMJENE I DOPUNE POSTOJEĆIH

U toku 2022. uputili smo četiri inicijative u vezi s poštovanjem standarda pristupačnosti prilikom rekonstrukcije ili izgradnje jednog vrtića, dvije osnovne škole i jedne fakultetske jedinice. Sproveden je monitoring pristupačnosti u dva vrtića i jedne osnovne škole.

U decembru 2021. uputili smo firmi **Unipred D.O.O.** Molbu za dostavljanje projektne dokumentacije za izgradnju objekta **Osnovne škole Dušan Korać i Škole za osnovno muzičko obrazovanje u Bijelom Polju**, i na istu nijesmo dobili odgovor do februara ove godine, kad nam je rečeno da oni ne posjeduju pomenutu dokumentaciju i da se obratimo **Upravi javnih radova**, koja je izvođač radova na ovom objektu. Na osnovu dostavljene dokumentacije po Zahtjevu za slobodan pristup informacijama nijesmo mogli jasno utvrditi da li su ispoštovani standardi pristupačnosti za OSI, zbog čega smo se početkom septembra ponovo obratili **Upravi javnih radova**, odnosno direktoru **mr Boru Lučiću**, s Inicijativom za poštovanje standarda pristupačnosti prilikom izgradnje osnovne škole, međutim do kraja godine nijesmo dobili odgovor.

Na osnovu objave sa sajta **Univerziteta Crne Gore** u vezi s renoviranjem zgrade **Biotehničkog fakulteta u Bijelom Polju** i fotografija koje su objavljene, informisani smo da objekat nije pristupačan za OSI, zbog čega smo dekanici fakulteta prof. dr **Božidarki Marković** sredinom maja uputili *Dopis u cilju poštovanja standarda pristupačnosti*. Dobili smo odgovor da će pomenuti *Dopis* biti proslijedjen **Univerzitetu Crne Gore** u cilju obezbjeđivanja adekvatnih finansijskih sredstava kako bi se omogućilo poštovanje standarda pristupačnosti za OSI.

Takođe smo uputili i *Inicijativu za dostavljanje podataka o standardima pristupačnosti prilikom izgradnje osnovne škole u Tološima* izvođaču radova tj. firmi **Bemax D.O.O.** nakon što smo, na osnovu objave na portalu *Roditelji.me*, informisani da je izvođenje radova na ovom objektu pri kraju, zbog čega smo zatražili dostavljanje informacije u vezi s poštovanjem standarda pristupačnosti prilikom izgradnje pomenute škole. Osim toga, kada je u pitanju izgradnja ovog objekta nijesmo dobili ni povratnu informaciju iz resora tadašnjeg **Ministarstva prosvjete** na *Inicijativu u vezi s poštovanjem standarda pristupačnosti* prilikom izgradnje pomenute škole iz maja 2020.

Sredinom septembra sproveden je *monitoring pristupačnosti*, na osnovu koga je utvrđeno da škola ne posjeduje obilježja za osobe s oštećenim vidom, konkretno reljefni orientacioni plan škole, taktilne trake vodilje, liniju upozorenja, kao i to da je u pristupačnim toaletima za OSI potrebno postaviti ogledalo na odgovarajućoj visini i pod odgovarajućim uglom u skladu s članom 19 *Pravilnika o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjenje pokretljivosti i lica sa invaliditetom*.

Na osnovu neformalne posjete vrtiću "Naša radost" u Herceg Novom, početkom juna smo uputili direktorici vrtića **Tamari Živanović** *Inicijativu u cilju poštovanja standarda pristupačnosti prilikom izgradnje pomenutog vrtića*, imajući u vidu da smo konstatovali da nijesu ispoštovani obavezni elementi pristupačnosti (taktilne površine i signalizacija namijenjena za osobe s oštećenjem vida), a koje moraju da posjeduju objekti vaspitne i obrazovne namjene, odnosno vrtići. Kako bismo dobili povratnu informaciju, sredinom jula smo kontaktirali direktoricu vrtića, koju smo povodom obezbjeđivanja gore navedenih elemenata pristupačnosti uputili na dalje obraćanje **Savezu slijepih Crne Gore**.

Sredinom juna sproveden je *Monitoring pristupačnosti vrtića „Simba“ u bloku VI*, u okviru kojeg je utvrđeno da su ispoštovani svi standardi pristupačnosti u skladu s upućenom *Inicijativom za poštovanje standarda pristupačnosti* iz jula 2020, i više organizovanih sastanaka, medijskih istupanja, kao i pisanja inspekciji i **Zaštitniku ljudskih prava i sloboda**.

INICIJATIVA ZA OBEZBJEĐIVANJE FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA USLUGU ASISTENCIJE U NASTAVI I ZA PREISPITIVANJE ODLUKE U VEZI S ASISTENTIMA U NASTAVI

U skladu s postignutim dogовором sa sastanka iz juna 2021. rektoru prof. dr **Vladimiru Božoviću** i predsjednici **Upravnog Odbora Univerziteta Crne Gore** prof. dr **Rajki Glušići** uputili smo *Dopis u vezi s pristupačnošću fakultetskih jedinica*

*Univerziteta Crne Gore i obezbjeđivanjem usluge asistencije u nastavi. U Dopisu smo ukazali na neke od ključnih nalaza pristupačnosti fakultetskih jedinica, do kojih smo došli na osnovu prethodno sprovedenog monitoringa (u julu 2021). Osim toga, naveli smo i broj studenata na pomenutom **Univerzitetu** kojima je potrebna usluga asistencije u nastavi, a na osnovu prethodnog mapiranja potreba studenata, koji su iskazali potrebu za obezbjeđivanjem ove vrste usluge.*

U septembru smo ministru prosvjete mr **Miomiru Vojinoviću** uputili Inicijativu za obezbjeđivanje finansijskih sredstava za uslugu asistencije u nastavi za korisnicu usluga **S. K.** nakon što je upisala **Fakultet primijenjenih nauka**, Studijski program: *Psihologija*, na **Univerzitetu Donja Gorica**, kako bi mogla obavljati redovne studentske obaveze. Dobili smo odgovor da se povodom rješavanja ovog pitanja obratimo **Ministarstvu rada i socijalnog staranja**, što je istovjetan odgovor kakav smo dobili i od ranijeg **Ministarstva prosvjete**. Međutim, kako usluga asistencije u nastavi nije zakonski riješena na nivou visokog obrazovanja, a personalna asistencija je usluga iz sistema socijalne zaštite, kao privremeno rješenje **S. K.** smo uputili da podnese zahtjev za personalnu asistenciju **centru za socijalni rad** u mjestu u kojem živi.

Povodom objavljenog teksta u *Vijestima Udruženje mladih sa hendičepom Crne Gore (UMHCG), Udruženje Roditelji, Savez slijepih Crne Gore (SSCG) i Fondacija "Ognjen Rakočević"* uputili su Inicijativu za hitno preispitivanje odluke u vezi s asistentima u nastavi **Ministarstvu prosvjete**, kao i [saopštenje za javnost](#), u kojem smo iskazali zabrinutost zbog odluke **Ministarstva prosvjete** da ne da saglasnost za nastavak angažmana asistenta u nastavi djeci s invaliditetom u sred školske 2022/23. bez obzira na navode **Ministarstva** da škole nijesu uspunile prethodne uslove, odnosno sistematizovale dovoljan broj radnih mjesta. Povodom rješavanja ovog pitanja, kao što je navedeno, uputili smo i dopis ministru prosvjete mr **Miomiru Vojinoviću** pozivajući se na to da što hitnije preispita navedenu situaciju i spriječi dalje posljedice, kako se ne bi dalje urušavao kvalitet obrazovanja djece. Do kraja godine ni na ovu Inicijativu nijesmo dobili odgovor.

DAN OTVORENIH VRATA

U Univerzitskom sportsko-kulturnom centru organizovan je [Dan otvorenih vrata](#) 23. marta. Na pomenutom događaju **UMHCG** se predstavilo sa svojim štandom u cilju promovisanja rada Studentske savjetodavne kancelarije i servisa podrške koje studenti s invaliditetom mogu ostvariti. *Događaj* je posjetilo više od 1000 posjetilaca. Rektor **UCG** prof. dr **Vladimir Božović** je posjetio štand **UMHCG**.

KAMPANJA ZA UPIS NA FAKULTET

U I, II i III upisnom roku studije je upisalo 15 brucoša s invaliditetom.

Početkom februara smo uputili *Molbu za ostvarivanje prava na besplatnu naknadu* predsjednici **Upravnog Odbora Univerziteta Crne Gore (UO UCG)** prof. dr **Rajki Glušići** i rektoru prof. dr **Vladimiru Božoviću** za korisnika usluga **A. S.** imajući u vidu da smo dobili informaciju da je prijavio temu master rada krajem januara. **A. S.** se nije našao na prethodno upućenom *Spisku studenata s invaliditetom za ostvarivanje prava*

na besplatnu naknadu za studijsku godinu 2021/2022. (u oktobru 2021) jer nije mogao da procijeni kada će magistarski rad završiti zbog situacije izazvane pojavom koronavirusa. Molba je pozitivno riješena.

Sredinom marta smo dobili informaciju od **Univerziteta Mediteran** da je korisnica usluga **J. Č.** oslobođena od plaćanja naknade za školarinu za tekuću studijsku godinu, pošto smo u decembru 2021. uputili **Fakultetu vizuelnih umjetnosti Preporuku za oslobađanje od plaćanja naknade.**

Sredinom maja smo se ponovo obratili predsjednici **UO UCG** prof. dr **Rajki Glušici** i rektoru prof. dr **Vladimiru Božoviću** *Molbom za ostvarivanje prava na besplatnu naknadu* za korisnicu usluga **A. R.**, koja se, zbog složenosti i obimnosti pripreme magistarskog rada, nije našla na gore pomenutom *Spisku*, zbog čega nam se obratila s molbom za oslobađanje od plaćanja naknade za školarinu za 2021/2022. *Molba* je pozitivno riješena.

U maju smo započeli *Kampanju za upis na fakultet*, koja ima za cilj motivisanje mladih s invaliditetom da nastave svoje školovanje nakon srednje škole. U okviru pomenute *Kampanje* održali smo info časove u srednjim školama širom Crne Gore, s ciljem informisanja srednjoškolaca o mogućnostima lakše tranzicije iz srednjeg ka visokom obrazovanju i zapošljavanju. Ovom aktivnošću obuhvaćeno je više od 40 škola u crnogorskim gradovima.

Osim toga, organizovali smo tri *info štanda za buduće studente s invaliditetom na univerzitetima i fakultetima* i to: 23. juna na **Univerzitetu Mediteran**, 5. jula na **Fakultetu političkih nauka** i 6. jula na **Univerzitetu Donja Gorica**. Ova aktivnost je finansijski podržana od stane Sekretarijata za lokalnu samoupravu - **Kancelarije za mlade** u okviru **Glavnog grada Podgorica**.

Tokom septembra formirana je **Komisija za predlog spiskova za ostvarivanje prava na oslobađanje od naknade za školovanje** u okviru **UMHCG**, u sastavu: **Andjela Miličić**, koordinatorka Studentske savjetodavne kancelarije, **Aleksandra Pavićević**, koordinatorka Servisa za zapošljavanje, i **Dragana Đokić**, psihološkinja. Nakon formiranja **Komisija** je imala sastanak na temu definisanja roka za dostavljanje dokumentacije od strane studenata u cilju ostvarivanja prava na besplatnu naknadu posredstvom **UMHCG**, kao i spiska studentima koji ispunjavaju uslove na spisku za ostvarivanje navedenog prava, imajući u vidu da su studenti osnovnih studija oslobođeni od plaćanja školarine, prema *Zakonu o visokom obrazovanju*. Krajem oktobra **Komisija** je donijela *Odluku o ispunjavanju uslova za ostvarivanje prava studenata s invaliditetom na besplatnu naknadu* u studijskoj 2022/23. i predložila je **94 studenata** za ostvarivanje prava na besplatnu naknadu, i to na: **Univerzitetu Crne Gore - 40 studenata**, (uz napomenu da pored ovog broja **osam studenata** ima status redovnog studenta zbog čega nije stavljen na spisku, kao ni **četvoro studenata** koji su po prvi put upisali studije, i **dvoje studenata** koji su nam se naknadno obratili za ostvarivanje prava na besplatnu naknadu, pa je ukupan broj studenata na ovom **Univeritetu**, a koji su u bazi **UMHCG - 54**), **Univerzitetu Mediteran - devet studenata**, **Univerzitetu Donja Gorica - 26 studenata**, **Univerzitetu Adriatik - šest studenata** i **Fakultetu za poslovni menadžment u Baru - jedan student**. U skladu s tim, **Univerzitetu Donja Gorica** i

Univerzitetu Mediteran proslijedili smo spisak studenata 27. oktobra, a **Univerzitetu Crne Gore** 28. oktobra, kao i pojedinačnim fakultetskim jedinicama ovog **Univerziteta**.

Nakon što nam je dostavljena verifikovana *Odluka za oslobađanje od naknade studenata s invaliditetom od UO UCG*, obratio nam se korisnik usluga **V. C.** s informacijom da je uplatio dio novca za školarinu, zbog čega smo prvo Pravnom fakultetu uputili *Zahtjev za povraćaj novca uplaćenog po osnovu naknade za školovanje*, a zatim i **UO UCG Molbu za oslobađanje od plaćanja naknade** s molbom da ista bude uvrštena u okviru gore pomenute *Odluke*, što je i učinjeno.

Početkom decembra usmenim putem nam se obratila **K. P.** za oslobađanje od plaćanja naknade, zbog čega smo u tu svrhu **Fakultetu za ekonomiju i biznis, Univerziteta Mediteran** izdali *Preporuku za oslobađanje od plaćanja naknade* i ista je uvažena.

Ukupan broj studenata u bazi UMHCG za studijsku 2022/23 je 97.

ZAHTJEVI ZA POVRAĆAJ UPLAĆENOG NOVCA ZA ŠKOLARINU

Pet molbi UMHCG za povraćaj novca uplaćenog od strane sedam studenata s invaliditetom po osnovu naknade za školovanje, odobrene su od strane fakulteta kojima su upućene, i studentima je vraćen novac u iznosu od 2741,30€.

U februaru smo uputili *Zahtjev za povraćaj novca uplaćenog po osnovu naknade za školovanje* **Ekonomskom fakultetu** za korisnicu usluga **I. G.** Naime, **I. G.** je studentkinja specijalističkih studija pomenutog fakulteta, koja je uplatila naknadu za školarinu u oktobru 2020. (dvije rate i to u iznosu od 166,67€ i u iznosu od 333,34€) i u februaru tekuće godine u iznosu od 250,00€. Dobili smo odgovor od **Ekonomskog fakulteta**, da je potrebno da ovu vrstu *Zahtjeva* uputimo **UO UCG**, što je i učinjeno.

U martu smo istu vrstu zahtjeva uputili i **Fakultetu za poslovne mediteranske studije Tivat** za korisnika usluga **P. M.** Naime, **P. M.** je student prve godine pomenutog fakulteta koji je uplatio naknadu za školarinu u periodu od juna 2020. do februara 2021. (jednu ratu u iznosu od 380,00€ i šest rata po 120,00€).

Zatim smo u novembru istu vrstu zahtjeva uputili i Arhitektonskom fakultetu za korisnika usluga **L. S.** (koji je uplatio novac za školarinu, u septembru, u iznosu od 200€), za **S. T.** (novac je uplatio u oktobru, u iznosu od 350€) i **A. J.** (novac je uplatila u septembru, u iznosu od 125€) **Filozofskom fakultetu**, dok su **V. C.** i **E. G.** Pravnom fakultetu, uplatili novac za školarinu u iznosu od 133,28€ i 83€. Svi zahtjevi su pozitivno riješeni.

KOMISIJA ZA SMJEŠTAJ I ISHRANU U STUDENTSKIM DOMOVIMA U PODGORICI, NIKŠIĆU, CETINJU I KOTORU

Smještaj u studentskim domovima u Podgorici, Cetinju i Kotoru posredstvom UMHCG ostvarilo je 16 studenata.

U februaru smo izdali *Preporuku za status korisnika usluga A. S.* u cilju oslobađanja od plaćanja troškova ishrane u **JU Domu učenika i studenata Podgorica**. U martu smo od pomenutog korisnika usluga dobili informaciju da je

potrebno da uputimo i *Zahtjev za oslobođanje od plaćanja troškova Upravnom odboru* pomenute ustanove, koji je odobren.

U julu, avgustu i septembru smo na poziv predstavnika **Doma učenika i studenata Podgorica**, **Doma učenika i studenata Braća Vučinić** u Nikšiću, **Doma učenika i studenata Cetinje** i **Doma učenika i studenata Spasić-Mašera**, Kotor imenovali **Anđelu Miličić** za članicu **Komisije**.

U toku septembra i oktobra **Anđela** je prisustvovala sastancima **Komisije**, a koji su imali za cilj utvrđivanje kriterijuma za ostvarivanje prava na smještaj u studentskom domu i dostavljanje potrebne dokumentacije za studente, koji po prvi put konkurišu za smještaj u domu u studijskoj 2022/23. Osim toga, bilo je riječi i o formiranju preliminarne rang liste, kako studenata koji su po prvi put ostvarili navedeno pravo, tako i studenata II, III, IV, V i VI godine studija.

Sredinom oktobra **Anđela** je imala sastanak s direktorom **JU Doma učenika i studenata Podgorica Lukom Ilićem** i njegovom saradnicom **Jasnom Prodanović**, povodom unaprijeđenja uslova za smještaj studenata s invaliditetom u ovoj ustanovi. Pored toga, sproveden je *monitoring pristupačnosti dijela studentskih domova*, konkretno **Plavog dvora**, gdje će se nakon što monitoring tim **UMHCG** pripremi *izvještaj s preporukama u cilju unaprijeđenja standarda pristupačnosti* pomenute ustanove u skladu s *Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjenje pokretljivosti i lica sa invaliditetom* dostaviti **Upravi**, kako bi se obezbjedila finansijska sredstva za njihovu realizaciju. Izvještaj dostavljen **Upravi** krajem decembra.

U skladu s *Konkursom za prijem učenika i studenata u domove učenika i studenata u Crnoj Gori za školsku 2022/2023*, uputili smo **Komisiji za raspodjelu mesta u JU domu Spasić – Mašera u Kotoru** Molbu za smještaj u pomenutom studentskom **Domu** za korisnicu usluga N. P. Iako je **Komisija** uvažila navedenu *Molbu* od N. P. smo dobili informaciju da je ona, ipak, odlučila da odustane od smještaja u domu.

STUDENTSKE STIPENDIJE i MOLBE ZA OSLOBAĐANJE OD VRAĆANJA KREDITA

Na inicijativu i uz podršku UMHCG 32 studenata s invaliditetom ostvarila su pravo na opštinsku stipendiju, odnosno stipendiju od strane Ministarstva prosvjete, dok jedan student nije.

Opština Bar, Sekretarijat za kulturu, sport i mlade, je 7. septembra raspisao *Konkurs za dodjelu stipendija za studijsku 2022/2023*. zbog čega smo za korisnicu usluga A. Đ. uputili *Molbu za ostvarivanje prava na stipendiju* koja je prihvaćena.

Glavni grad Podgorica, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, je 9. septembra raspisao *Javni konkurs za dodjelu stipendije za studijsku 2022/2023*. pa smo tim povodom za korisnika usluga I. G. uputili pomenutu *Molbu*, koja, nažalost, nije uvažena.

Opština Bijelo Polje i Opština Plav, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, je 10. oktobra raspisao *Konkurs za dodjelu stipendije za studijsku 2022/2023*. U okviru pomenutog konkursa za korisnike usluga A. K. i M. J. uputili smo istu vrstu molbe. Dobili smo informaciju da je *Molba* uvažena za oboje korisnika usluga.

Opština Tuzi, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, je 12. oktobra raspisao *Konkurs za dodjelu stipendije za studijsku 2022/23*. Kako se u tekstu Konkursa navodi da pravo na stipendiju mogu ostvariti, između ostalog, i OSI, bez obzira na ostvareni uspjeh u prethodnom školovanju, za korisnika usluga **K. B.** uputili smo takođe gore navedenu molbu koja je odobrena.

Krajem oktobra smo uputili **Ministarstvu prosvjete**, Direkciji za učenički i studentski standard, *Spisak studenata s invaliditetom za ostvarivanje prava na studijsku stipendiju za studijsku 2022/23.* za **26 studenta** i svi studenti su ostvarili navedeno pravo.

.....

U martu smo tadašnjem **Ministarstvu prosvjete, nauke, kulture i sporta**, **Odjeljenju za učenički i studentski standard**, uputili *Molbu za oslobođanje od obaveze vraćanja studentskog kredita* za korisnike usluga **D. A. i J. Č.** nakon što im je pristigla opomena za izmirivanje preostalog dijela duga po osnovu studentskog kredita. Obje Molbe su pozitivno riješene.

MOLBE ZA POLAGANJE ISPITA U DODATNOM ROKU I POLAGANJE ISPITNIH OBAVEZA NA NAČIN KOJI NAJBOLJE ODGOVARA STUDENTIMA S INVALIDITETOM

U martu smo **Ekonomskom fakultetu** uputili *Molbu za polaganje predispitnih i ispitsnih obaveza na način koji najbolje odgovara studentkinji s invaliditetom M. J.* u cilju polaganja kolokvijuma i ispita onlajn, zbog situacije prouzrokovane pojmom koronavirusa, koja je odobrena.

Međunarodni podgorički sajam knjiga i obrazovanja

U periodu od 8. do 14. maja učestvovali smo na 16. Međunarodnom podgoričkom Sajmu knjiga i obrazovanja, koji je održan u **Delta Sitiju (Delta City)**. Na štandu je izložen promotivni materijal, analize, i izvještaji kojima raspolaze **UMHCG**, a koji su javnosti besplatno na raspolaganju. Događaj je posjetilo više od 1000 posjetilaca. **Predsjednik Vlade Crne Gore Dritan Abazović** je posjetio štand **UMHCG**.

Akreditacija programa obuke za nastavno osoblje kod Zavoda za školstvo

Krajem oktobra dobili smo odgovor od **Zavoda za školstvo** da treba da unaprijedimo *Program za akreditaciju Obuke za nastavno osoblje o osnovnim temama invaliditeta i inkluzivnog obrazovanja: Nauči - primjeni - promjeni*, s kojim smo konkurisali 22. novembra 2021. a na osnovu prethodno raspisanog Konkursa za izbor autora programa stručnog usavršavanja nastavnika za period 2022-2024.

PRIME - Profesionalni, odgovorni i Inkluzivni MEdiji (Professional, Responsible and Incontenegrin mEdia)

Realizacija projekta je započeta u februaru 2020. U 2022. realizovane su sljedeće aktivnosti: *snimljen je dokumentarni film Barijere* u kojem su glavni protagonisti mlađi s invaliditetom, koji se bave različitim sportovima i aktivnostima, studentkinje i

student Iva i Jana Vujisić, Duška Vujačić i Ivan Čorović i etnomuzikolog Nikola Zekić.

Od [14. do 16. maja održan je Festival PRIME](#) u Crnogorskoj kinoteci u okviru koga su, između ostalog, predstavljeni filmovi koji su izrađeni u toku projekta. Takođe je bilo riječi o važnosti zastupljenosti OSI u medijima i koliko crnogorsko društvo gleda na OSI kao kreatore različitih kulturnih sadržaja.

Tumač na znakovnom jeziku **Alen Babačić** preveo je preko 20 video priloga iz redakcije *PRIME* koje su izradili predstavnici svih partnerskih organizacija na projektu.

Završna konferencija je održana sredinom juna u hotelu *Bianca* u Kolašinu.

Na kraju, učestvovali smo u pripremi izvještaja, kao i tokom revizije projekta.

Operativno tijelo za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore EU 2019-2022

U julu je ispred **UMHCG** **Anđela Miličić** imenovana za članicu **Operativnog tijela za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore EU 2019-2022**. umjesto **Andžele Radovanović**, koja je prešla na drugo radno mjesto. U septembru, kada je formirano **Operativno tijelo** održan je *prvi sastanak*, na kojem su prisutni informisani o njegovim zadacima i sastavu. Pored toga, bilo je riječi i o pripremama *Akcionog plana za 2022*, i tom prilikom je konstatovano da se s izradom *plana* kasni iz objektivnih razloga. U oktobru je održan *drugi sastanak* u okviru koga je ponovo razmatran *Akcioni plan*, a kasnije i finalizovan *Akcioni plan za 2022*, i razmatran je i *Predlog izvještaja o realizaciji akcionog plana u 2021*. Početkom decembra je održan *treći sastanak*, u okviru koga su članovi **Operativnog tijela** informisali prisutne o tome u kojoj mjeri su realizovane aktivnosti iz *Akcionog plana* koje su u njihovoј nadležnosti.

Generalnom sekretarijatu **Vlade** smo 20. decembra poslali izvještaj o realizovanim aktivnostima iz *Akcionog plana za 2022*.

Treći Međunarodni filmski festival [Uhvati film Kotor](#) održan je od 23. do 25. septembra na više lokacija u **Starom gradu u Kotoru**. Na *Festivalu* je prikazan raznovrstan filmski program, čiji su autori bili iz različitih zemalja. Pored toga, održana je *Panel diskusija OSI u kulturnom životu*. Panelisti su bili: **Nedjeljko Moškov**, direktor **Resursnog centra Kotor**, **Ana Marija Brajković** iz Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti **Opštine Kotor**, **Anđela Miličić** iz **UMHCG** i **Miloš Todorović** iz **Udruženja paraplegičara Kotor**.

Festival organizuje NVU Art 365 uz podršku **Opštine Kotor**, Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti **Opštine Kotor**, **Filmskog centra Crne Gore** i **NLB banke**. Prijatelji *Festivala* su: **UMHCG**, **Fakultet dramskih umjetnosti Cetinje**, **Resursni centar za sluh i govor Dr Peruta Ivanović**, **Muzička škola Vida Matjan** i domaćin *Festivala* **Kulturni centar Nikola Đurković Kotor**.

PROJEKAT INKLUIZIJA UMJETNIKA (ARTiculate inclusion) - Fond za zapadni Balkan

Realizacija projekta je započeta 15. jula 2022. a njime su planirane sljedeće aktivnosti: *Tri onlajn radionice o učešću OSI u kulturnom životu, Program rezidencijalne razmjene za umjetnike s invaliditetom iz Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine, kreiranje i ažuriranje kategorije Umjetnost na portalu Disabilityinfo.me, kao i organizovanje Regionalne konferencije o učešću OSI u kulturnom životu.*

Ksenija Vukmirović i Uroš Čitaković iz **Fonda za zapadni Balkan** su u procesu organizovanja *monitoring posjeta njihovih primalaca grantova širom regiona*, posjetili i nas 10. oktobra sa željom da nas upoznaju i obave *monitoring posjetu* u našoj organizaciji u Podgorici. Cilj *monitoring posjete* je bio da iz prve ruke dobiju informacije kako se odvija implementacija projekta. **Uroš** je obavio intervju sa nama kako bi bolje razumio projekt, njegov uticaj i naš odnos s partnerima

U srijedu, 23. novembra organizovana je prva *Radionica*, a vodila ju je **Dragana Đokić**, na temu *Modeli pristupa invaliditetu kroz umjetnost i kulturu*, zatim je druga *Radionica* organizovana u ponedeljak, 28. novembra, a vodila ju je **Milesa Milinković**, na temu *OSI kao akteri na kulturnoj sceni*.

Poslednja *Radionica* organizovana je u nedjelju, 4. decembra, a vodila ju je glumica **Branka Otašević**, na temu *Prikazivanje OSI u filmu*.

Najava Radionica dostupna na linku: <https://bit.ly/3x8Ulby>

Vizual i Javni poziv za Rezidencijalni program razmjene umjetnika s invaliditetom je objavljen i odobren od strane donatora. Imajući u vidu da je donator odgovorio tek nakon 10 dana morali smo zatražiti produženje realizacije projekta, koje smo dobili do 14. februara 2023, dakle u trajanju od dva mjeseca.

Javni poziv se nalazi na linku: <https://bit.ly/3Xg99ou>

Produžili smo *Javni poziv* za prijavljivanje do 9. januara 2023. iz razloga što nismo imali dovoljan broj prijava učesnika iz partnerskih organizacija.

PROGRAM ZA ZAPOŠLJAVANJE I RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA

Od januara do decembra smo uputili *četiri preporuke/molbe za zaposlenje*. Što se tiče prve preporuke, kandidat nije ispunio uslove konkursa, a na ostale preporuke nijesmo dobili odgovor.

Što se tiče povezivanja OSI s poslodavcima, **Udruženje je direktno povezalo tri kandidatkinje** radi sprovodenja procesa selekcije, na zahtjev poslodavaca, pri čemu je **jedna od njih zasnovala radni odnos**.

Poslata je jedna *molba za oslobođanje od plaćanja troškova kursa* za jednu osobu s invaliditetom, koja je odobrena.

ZAPOŠLJAVANJE OSI

Korisnik **D. A.** se prijavio na oglas, koji je raspisala **JU Srednja stručna škola Bijelo Polje** za radno mjesto *nastavnik/ca turističke grupe predmeta*, pa smo povodom toga 1. februara izdali *molbu i preporuku da obave intervju* s njim i

obezbijede mogućnost za zaposlenje, ukoliko procijene da ispunjava uslove konkursa. Dobili smo informaciju da je proces selekcije kandidata završen i da su se odlučili za kandidata koji najviše odgovara traženom profilu.

Ministarstvu zdravlja smo 27. jula poslali *molbu i preporuku za razmatranje daljeg angažmana korisnice usluga A. D.*, na radnom mjestu *patronažna sestra – tehničar C1 Jedinica*

za patronažu u Domu zdravlja u Rožajama u periodu od 1. novembra 2020. do 30. juna 2022. Nijesmo dobili povratnu informaciju.

U toku je mjera **12 - Praćenje lica sa invaliditetom na konkretnom radnom mjestu** za dvoje zaposlenih **UMHCG**, dok je za jednog zaposlenog završena pomenuta mjera. Sprovedena je mjera **10 - Ospozobljavanje za rad na konkretnom radnom mjestu** od strane izvođača profesionalne rehabilitacije, a u saradnji s poslodavcem, i to za jednog zaposlenog **UMHCG**. Za sve novozaposlene u toku godine izrađen je *Plan mentorstva*, koji se redovno ažurira.

D.O.O. Kidzone nam se obratio 4. oktobra s interesovanjem da zaposli jednu OSI na radnom mjestu *prodavac u robnoj kući Džambo (JUMBO)*. Kontaktirane su tri korisnice, koje su povezane s ovim poslodavcem, radi sprovođenja procesa selekcije. Od predloženih kandidatkinja, zaposlili su jednu kandidatkinju na određeno vrijeme u trajanju od mjesec dana.

Korisnik usluga **D. A.** se prijavio na dva oglasa, koji je raspisala **JU Srednja stručna škola**, za radna mjesta *nastavnik/ca turističke grupe predmeta i nastavnik/ca iz oblasti turizma i hotelijerstva*, pa smo povodom toga 28. novembra izdali molbu i preporuku da obave intervju s njim i obezbijede mogućnost za zaposlenje ukoliko procijene da ispunjava uslove konkursa.

Povodom 28. aprila, [Svjetskog dana zaštite i zdravlja na radu](#) **UMHCG** je objavilo *saopštenje*, u kojem je istaklo zabrinutost zbog činjenice da veliki broj poslodavaca nije upoznat s mjerama i aktivnostima profesionalne rehabilitacije, koje imaju za cilj stvaranje uslova za adekvatnije radno okruženje i olakšavanje procesa rada svake osobe s invaliditetom, te stvaranje uslova za bezbjednost i zaštitu na radu i u toku radnog procesa, bez obzira na vrstu i stepen invalidnosti, i to kroz uklanjanje i/li minimalizovanje prepreka i prilagođavanje radnog okruženja (radnih prostorija) i obezbjeđivanje pristupačnog radnog mesta (radni proces, materijal, oprema, alati za rad i drugo). Stoga smo uputili zahtjev institucijama da moraju definisati ciljeve, mjere i aktivnosti, koje će dovesti do upoznavanja i osnaživanja osoba s invaliditetom za aktivno zalaganje za adekvatne uslove rada, koji uključuju pristupačnost radnog mesta i okruženja i procesa rada, adekvatan odnos s poslodavcem i kolegama, kao i bezbjedne uslove rada i radno okruženje, odnosno alate i sredstva za rad.

UMHCG je objavilo [saopštenje](#) u vezi s kašnjenjem u isplatama subvencija poslodavcima, koji zapošljavaju osobe s invaliditetom, a koje je izazvano potpunom pasivnošću **Zavoda za zapošljavanje**. Ovim se, kako smo konstatovali, nanosi direktna šteta osobama s invaliditetom, ali zasigurno i njihovim poslodavcima, kako trenutnim, tako i potencijalnim. Naime, već više od 10 mjeseci **Zavod** kasni u isplatama subvencija, kako zarada, tako i asistencije u radu i sredstava za opremu i prilagođavanje radnih mesta. **UMHCG** je istaklo da se na ovaj način sprovodi

negativna kampanja, koja produbljuje i podstiče ionako dominantno negativne stavove o osobama s invaliditetom koje su na tržištu rada. Na taj način demotiviju se same osobe s invaliditetom jer i njima kasne zarade od strane poslodavaca, od kojih neki i nijesu u mogućnosti da redovno izvršavaju svoje obaveze prema zaposlenim OSI. Do kraja godine uplaćeno je 104.949,47€, dok **Zavod** i dalje duguje **24.946,19**.

OBUKE/KURSEVI ZA OSI

Institutu računovođu i revizora Crne Gore smo 7. marta poslali *Molbu za oslobođanje od plaćanja škole* za sticanje zvanja *Računovođa* za korisnika **UMHCG J. R.** Molba je odobrena i kandidat je uspješno pohađao Školu.

Pristupačan prevoz - rentiranje kombi vozila

U toku godine bilo je 12 zahtjeva za dostavljanje ponuda od turističkih agencija iz Crne Gore i inostranstva, a vrijednost usluga iznosila je **2.455,00€**. Zahtjevi su se odnosili za period mart - oktobar.

OBUKE ZA UMHCG

Po izrađenom *Programu obuka za zaposlene UMHCG* planirane su sljedeće obuke: *pisanje tekstova za platformu i portal, poslovna komunikacija; obuka za pisanje projekata kod domaćih i inostranih donatora, uključujući projekte za EU fondove; modeli pristupa invaliditetu, jezik i terminologija i obuka o zabrani seksualne eksploracije i zlostavljanja.*

Dio menadžmenta je prisustvovao *Obuci o ljudskim pravima OSI*, koja je održana u periodu od 8 do 10. juna i *Obuci o javnom zagovaranju za prava OSI*, koja je održana u periodu od 9 do 12. jula. Detaljan izvještaj o ovoj aktivnosti naveden je u okviru izvještaja za projekat *Forum za prava OSI*.

Takođe, dio menadžmenta je prisustvovao na *Radionici* na temu *Modeli pristupa invaliditetu, jezik i terminologija* koja je održana 10. oktobra, u prostorijama **Udruženja**. Radionicu je držala trenerica **Marina Vujačić**, izvršna direktorka **UMHCG**.

Prva regionalna tematska laboratorijska radionica za mlade Policy Lab

Završna konferencija održana je 14. juna u hotelu *Budva* i tom prilikom su predstavljene završne aktivnosti na nacionalnom nivou **Laboratorijske za mlade** iz svake zemlje Zapadnog Balkana. U okviru aktivnosti iz *Radne grupe iz Crne Gore* održena je analiza *Zakona o mladima* u skladu s preporukama i standardima **Evropske unije i Savjeta Evrope**, a kao i korisnim praksama drugih zemalja, u cilju nalaženja optimalnog rješenja za sprovođenje omladinske politike za mlade. Kroz otvoreni dijalog, uzete su u obzir sugestije da se kroz analize osigura bolja uključenost mladih s invaliditetom, nezaposlenih grupacija koje se ne školju, niti se usavršavaju kroz sistem obuke (*Not in Education, Employment or Training - NEET*), različitim manjinskim grupama i mladih žena kroz prvu fazu kreiranja amandmana. Ispravkama na pomenutom *Zakonu*, pored teme nezaposlenosti, težilo se stvaranju dugoročne strukture, koja bi omogućila funkcionisanje svih mehanizama koji bi obezbijedili

poboljšanu poziciju mladih u sferama od javnog interesa. Nijesmo bili u mogućnosti da prezentujemo kompletan izvještaj revizije članova *Zakona o mladima* na *konferenciji* jer se isti nalazi u nadležnosti **Ministarstva sporta i mladih**.

Takođe je realizovana i *kampanja Dijalog mladih (Youth Dialogue)*, u okviru koje su održane 24 *konsultacije* širom Crne Gore, od kojih su tri regionalne *konsultacije* i sproveden je *onlajn upitnik* u periodu mart - maj. *Konsultacije* su predstavljale odličnu priliku za mlade da iznesu svoje probleme, sugestije i zapažanja na temu zapošljavanja, obrazovanja, preduzetništva i mentalnog zdravlja mladih. Na *konferenciji* je učestvovala koordinatorka Servisa za zapošljavanje **Aleksandra Pavićević**.

DIJALOG ZA MLADE

UMHCG se pridružilo *kampanji Dijalog mladih*, koju zajednički sprovode **Delegacija EU u Crnoj Gori, EU info centar, tadašnje Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta**, a uz podršku **Regionalnog savjeta za saradnju**, resornih ministarstava i velikog broja organizacija mladih, a koja je usmjerena na podizanje svijesti o značaju učešća mladih u procesima donošenja odluka. *Kampanja* je pilot inicijativa po uzoru na *Dijalog mladih EU* (ranije poznat kao *Strukturalni dijalog*) koji se sprovodi na nivou EU. Glavni tim je organizovao *konsultacije* tj. *dijalog s mladima, onlajn/oflajn upitnike i intervjuje s mladima* u dvanaest gradova. Povodom toga, UMHCG je organizovalo *konsultacije* u petak, 8. aprila s mladima s invaliditetom (MSI) u prostorijama **Udruženja** na temu: *Osmišljavanje dodatnih mjera za podsticanje zapošljavanja mladih čije je uključivanje u svijet rada otežano*. Prisustvovalo je devet MSI i date su sljedeće preporuke:

- *Oformiti savjetovališta za mlade s invaliditetom preko kojih će biti omogućena kontinuirana podrška za stupanje na tržište rada;*
- *Obezbijediti pristupačnost informacija o pravima i mogućnostima mladih s invaliditetom o procesu zapošljavanja;*
- *Edukovati nastavnike i profesore o adekvatnoj terminologiji kada je riječ o osobama s invaliditetom;*
- *Obezbijediti pravovremene edukacije za buduće poslodavce o osobama s invaliditetom, njihovim pravima, ali i obavezama poslodavaca;*
- *Obezbijediti servise podrške za mlade s invaliditetom koji će im obezbijediti međusobno umrežavanje i podršku u procesu zapošljavanja;*
- *Omogućiti digitalizaciju usluga;*
- *Obezbijediti što veću i bolju pristupačnost radnim mjestima i svim javnim površinama;*
- *Omogućiti korišćenje asistivnih tehnologija;*
- *Obezbijediti novčane nadoknade za vrijeme nezaposlenosti;*
- *Povećati uključenost mladih u procese donošenje odluka i kreiranja politika.*

Facilitatorka je bila **Dragana Đokić**, psihološkinja i organizatorka **Aleksandra Pavićević**, koordinatorka Servisa za zapošljavanje.

Komentari i sugestije UMHCG na Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti

UMHCG je dostavilo [komentare](#) na *Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti*, koji je bio objavljen na sajtu **Ministarstva ekonomskog razvoja** uz *Javni poziv za učešće*. U okviru *komentara* smo istakli da je neophodno da se definiše termin lica s invaliditetom i da se termin roditelj djeteta sa težim smetnjama u razvoju promijeni u skladu s definicijom koja proističe iz *UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*. Potom smo predložili da se doda novi član koji se odnosi na ponovno definisanje naknade za nezaposlene OSI, imajući u vidu činjenicu da je od momenta usvajanja važećeg *Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti* predmetna naknada za nezaposlene OSI ukinuta. Dakle, novčana naknada da pripada nezaposlenom licu s invaliditetom, bez obzira na radni staž osiguranja, dok čeka na zaposlenje, a najduže u trajanju do 24 mjeseca, odnosno do nastupanja nekog od osnova za prestanak prava na novčanu pomoć.

Predložene aktivnosti UMHCG za Plan aktivnosti za mlade za 2022

UMHCG je dostavilo predložene aktivnosti na *Plan aktivnosti za mlade za 2022*, koji je bio objavljen na sajtu **Glavnog grada Podgorice**, uz *Javni poziv NVO na konsultacije u cilju izrade Plana aktivnosti za mlade* koji izrađuje Sekretarijat za lokalnu samoupravu - Kancelarija za mlade. Predloženo je da se dodaju sljedeće aktivnosti:

1. *Trening o pravima mladih s invaliditetom i vršnjačkoj podršci;*
2. *Organizovanje jedne Radionice za mlade s invaliditetom o njihovim pravima i servisima podrške u procesu srednjeg inkluzivnog obrazovanja;*
3. *Organizovanje Info štandova za buduće studente s invaliditetom;*
4. *Organizovanje jednog treninga na temu zakonodavnog i strateškog okvira u oblasti zapošljavanja OSI;*
5. *Organizovanje Radionice o vještinama (samo)prezentacije;*
6. *Organizovanje Škole aktivizma za mlade s invaliditetom.*

Na poziv višeg savjetnika II za omladinsku politiku **Danila Vučinića** održan je sastanak, na kojem su razmotrone predložene aktivnosti, i tom prilikom je **Vučinić** istakao da zbog ograničenog budžeta nijesu u mogućnosti da sve navedene aktivnosti odobre i predložio da izaberemo aktivnosti koje su jednodnevne. Stoga je predloženo od strane UMHCG da se realizuju *aktivnosti* pod rednim brojevima 2, 3, 4 i 5, s čime se **Vučinić** složio.

Organizovali smo *tri info štanda za buduće studente s invaliditetom na univerzetima i fakultetima* i to: 23. juna na [Univerzitetu Mediteran](#), 5. jula na [Fakultetu političkih nauka](#) i 6. jula na [Univerzitetu Donja Gorica](#).

Održana je [Radionica za studente s invaliditetom](#), u petak, 7. oktobra. Ova aktivnost ima za cilj informisanje studenata s invaliditetom o pravima i servisima podrške za vrijeme visokog obrazovanja. *Radionicu* je prisustvovalo 10 studenata s invaliditetom. *Radionicu* je održala **Anđela Miličić**, koordinatorka SSK.

Održani su *Trening na temu zakonodavnog i strateškog okvira u oblasti zapošljavanja OSI* i *Radionica o vještinama (samoprezentacije)* za mlade s invaliditetom, u četvrtak, 24. novembra i u četvrtak, 1. decembra.

U okviru *Treninga*, mladi su se upoznali s pravima i obavezama iz oblasti rada i zapošljavanja, odnosno s odredbama o pravu na rad i *Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom*. Prisustvovalo je osam mlađih s invaliditetom (MSI). *Trening* su održale **Marina Vujačić**, izvršna direktorka **UMHCG** i **Aleksandra Pavićević**, koordinatorka Servisa za zapošljavanje.

U okviru *Radionice*, mladima je ukazano na važnost jačanja samopouzdanja, načine unaprjeđenja komunikacijskih vještina, a učesnici *Radionice* bili su i u mogućnosti da saznaju kako izraditi *Europass CV* i motivaciono pismo. Prisustvovalo je 11 MSI. *Trening* su održale **Marina Vujačić**, izvršna direktorka **UMHCG** i **Mirjana Popović**, programska asistentkinja **UMHCG**. Fotografije su dostupne na sljedećem linku: <https://bit.ly/3BhSskK>.

Komentari i sugestije UMHCG na Nacrt zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom

UMHCG je dostavilo *komentare* na *Nacrt Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom*, koji je bio objavljen na [sajtu Ministarstva rada i socijalnog staranja](#) uz *Javni poziv za učešće*. U okviru *komentara* smo istakli da je potrebno obezbijediti osobu s invaliditetom mogućnost izbora pratioca za svako pojedinačno putovanje jer ovlašćeni pratilac nije uvijek u mogućnosti da prilikom svakog putovanja asistira licu s invaliditetom, što predstavlja problem u praksi. Potom smo predložili da se ostvarivanje prava na povlastice proširi i na gradski saobraćaj, tj. saobraćaj unutar opština jer je dosadašnje značenje termina drumske saobraćaj podrazumijevalo samo međuopštinski saobraćaj. Ovako usko tumačenje termina drumske saobraćaj je imalo za posljedicu da se, na primjer, pravo na refundaciju troškova od mjesta stanovanja do mjesta rada i nazad odobravalo samo ako se mjesto stanovanja i mjesto rada nalaze u dvjema različitim opštinama. U praksi, najveći izazov za osobe s invaliditetom predstavlja nepristupačnost javnog saobraćaja i usluga, što osobe s invaliditetom stavlja u neravnopravan položaj u odnosu na druge građane/ke i dovodi do povećanja troškova života.

Takođe smo naveli da se pomenuto pravo obezbijedi i zaposlenim osobama s invaliditetom, koji žive i rade u okviru iste opštine, kao i studentima s invaliditetom, posebno imajući u vidu činjenicu da je nepristupačnost javnog saobraćaja i usluga i dalje jedan od ključnih izazova sa kojima se susreću, te bi uvođenje ovih povlastica dovelo do poboljšanja njihovog životnog standarda.

Predložene aktivnosti UMHCG za Akcioni plan za sprovođenje Strategije unapređenja zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori 2022-2027, za period 2022-2023

UMHCG je dostavilo *sugestije* na *Akcioni plan za sprovođenje Strategije unapređenja zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori 2022-2027, za period 2022-2023*.

koji je bio objavljen na [sajtu Ministarstva rada i socijalnog staranja \(MRSS\)](#) uz *Javni poziv za učešće*. Predloženo je da se dodaju aktivnosti koje se odnose na:

1. *Medijska promocija koja će se sprovoditi četiri mjeseca i koja bi uključivala aktivnosti na društvenim mrežama u cilju podizanja svijesti o zaštiti i zdravlja na radu. Kroz ovu aktivnost izradili bismo liflete i storytelling u cilju obilježavanja Dana zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori, 28. aprila 2023.*

2. *Usluge psihologa/škinje u cilju smanjenja stresa i stresnih situacija, procjene rizika i adekvatnog suočavanja s kriznim situacijama, očuvanja trenutnog stanja organizma, odnosno smanjenja progresije oštećenja za zaposlene OSI.*

3. *Sprovođenje edukacija poslodavaca (menadžera i izvršnog osoblja) o neophodnim uslovima rada, zaštite i zdravlja na radu za zaposlene OSI.*

4. *Organizovanje dvodnevne obuke za sticanje vještina komunikacije, poslovnih odnosa, asertivnog komuniciranja, kao i vještine važne za prepoznavanje, uvažavanje i iskazivanje zahtjeva u vezi s radnim pravima i obavezama.*

Iz MRSS su naveli da će razmotriti dostavljene sugestije.

CRVENI KRST / Projekat o podizanju nivoa svijesti i znanja o važnosti uvažavanja prava OSI

Realizacija projekta je započeta 18. oktobra i trajaće 10 mjeseci. Od aktivnosti u 2022. planirane su: *kurs računara za pet osoba s invaliditetom (OSI), šest edukativnih Radionica sa srednjoškolcima u Podgorici o modelima pristupa invaliditetu i ljudskim pravima osoba s invaliditetom i kampanju za podizanje svijesti s ciljem smanjenja socijalne distance između mladih OSI i mladih bez invaliditeta na lokalnom nivou.*

Prva Radionica je organizovana 8. decembra u **Srednjoj ekonomskoj školi "Mirko Vešović"**. Na Radionici je prisustvovala 29 učenika I razreda. Učenici su tokom trajanja Radionice pokazali interesovanje o različitim pitanjima kao što su: načini komunikacije sa osobama s invaliditetom, samostalnost, upotreba pravilne terminologije i dr. Radionicu je vodila **Andjela Miličić**, koordinatorka Savjetodavne kancelarije.

Započete su pripremne aktivnosti koje se odnose na *organizaciju kursa računara za pet osoba s invaliditetom (OSI)*. Ovaj kurs zamišljen je kao grupna obuka za pet OSI i program će biti koncipiran kao paralelni rad teorija/praksa u trajanju od četiri mjeseca. Na kursu će se obraditi sljedeći moduli: *Računari i informacione tehnologije: Operativni sistem (Microsoft Windows); Obradu teksta (Microsoft Word), Internet i komunikacije (Microsoft Internet Explorer i Microsoft Outlook Express)*. Savladavanje osnovnih vještina će značajno pomoći osobama s invaliditetom da brzo i kvalitetno savladaju korišćenje računara u poslovne svrhe. Program će sprovoditi licencirani organizator obrazovanja odraslih **Društvo za zapošljavanje, obrazovanje odraslih, organizovanje i izvođenje profesionalne rehabilitacije – ZOPT**.

Nakon raspisanog [Javnog poziva za učešće za pet OSI](#), koliko je i bilo predviđeno projektom, prijavilo se ukupno pet OSI. Kurs će se održati počev od 1. decembra u trajanju od četiri mjeseca. U decembru su održana dva časa na temu *računari i informacione tehnologije*. Fotografije s kursa su dostupne na sljedećem linku: <https://bit.ly/3G8T7qq>.

PROGRAM ZA SAMOSTALNI ŽIVOT

Nabavka psa vodiča

UMHCG je nastavilo s prikupljanjem sredstava za obuku i nabavku pasa vodiča. Do aprila je prikupljeno 2.118.07€. Kasice su i kasnije otvarane, ali sredstva još uvijek nisu uplaćena.

Pošta Crne Gore je povodom 3. decembra, Međunarodnog dana osoba s invaliditetom inicirala sprovođenje zajedničke kampanje s **UMHCG**, u okviru koje će u januaru 2023. sredstva biti prikupljana, kupovinom poštanskih markica. Novac od donacije biće namijenjen Programu.

Usluge podrške za život u zajednici za osobe s invaliditetom – Glavni grad i Crveni krst

Usluge podrške za život u zajednici za osobe s invaliditetom za tri korisnice usluga **Slobodanku Gurešić, Slavicu Bulatović i Silvanu Camaj** nastavljene su i u 2022. **Crvenom krstu** se mjesечно dostavljaju izvještaji korisnica i asistentkinja o pruženoj usluzi.

Mobilni timovi

Ugovor sa **Crvenim krstom** je potpisana krajem januara, i njime je nastavljena realizacija aktivnosti *Mobilnog tima - medijacija u zajednici za OSI* i u 2022. Mobilni timovi su kontaktirali korisnika usluga **F. M.** u januaru za pružanje usluga.

PRISTUPAČNIM PREVOZOM DO PROMJENA - ACCESSIBLE DRIVE (FOR) THE CHANGE

Realizacija projekta je započeta u martu 2020., a projekt je realizovan u partnerstvu s **Glavnim gradom Podgorica (GG PG)** i **Zavodom za socijalnu i dječju zaštitu (ZSDZ)** u okviru grant šeme "Podrška pružanju usluga socijalne i dječje zaštite". Od aktivnosti u 2022. realizovane su: nastavak pružanja usluge prevoza od vrata do vrata, inicijativa za izmjenu pravilnika u oblasti pružanja usluga za OSI, izrada predloga novih pravilnika, izrada i akreditacija programa obuke za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu pružanja socijalno-edukativnih usluga, organizacija treninga o pružanju socijalno-edukativnih usluga, pružanje usluge personalne asistencije za OSI i sprovođenje istraživanja o potrebama stručnih radnika u oblasti socijalne i dječje zaštite s posebnim akcentom na prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom.

Usluga personalne asistencije pružala se za pet OSI sve do 31. januara 2022. i asistenti i korisnici na mjesечноj nivou imali su obavezu dostavljanja izvještaja o svom radu.

Pružanje *usluge pristupačnog prevoza* završeno je 1. marta kao projektna aktivnost, a nastavljeno je 24. marta, nakon potpisivanja novog *Ugovora s Glavnim gradom Podgorica*, a na osnovu sredstava koja je **Glavni grad** opredijelio u budžetu

za 2022. Prvo izvještavanje se odnosilo na period od 24. marta do 31. jula, a drugo na period od avgusta do kraja decembra.

Sve projekte aktivnosti su završene 28. februara. Završni izvještaj je podnesen 1. juna. U odnosu na odobreni budžet koji je iznosio 251,981.24€, potrošeno je 239,528.11€. Razliku od 12,453.13€ čini dio koji se odnosi na nabavku vozila koji nije potrošen u iznosu od 1,203.97€ i dio koji se odnosi na rezerve od 5% koje nisu iskorišćene u iznosu od 11,249.16€. Uplaćeni iznos je 231,981.18€, dok se nakon odobrenog završnog izvještaja očekuje uplata u iznosu od 7,546.93€.

(SAMO)STALNOST JE PRAVO!

Realizacija projekta je započeta u 2021. i za njegovu realizaciju su planirana tri mjeseca. Od aktivnosti u 2022. realizovane su: *Usluge podrške za život u zajednici (personalna asistencija) za troje OSI* i *Medijska kampanja*. Pomenuta usluga pružala se OSI sve do 20. januara i asistenti i korisnici su na mjesecnom nivou imali obavezu dostavljanja izvještaja o svom radu. Rok za dostavljanje završnog narativnog i finansijskog izvještaja je bio 31. decembar 2021, međutim, zbog privremene spriječenosti za rad uslijed bolesti koordinatorke projekta **Andele Miličić** dokumentaciju smo dostavili donatoru 25. januara tekuće godine.

ZA JEDNAKO UČEŠĆE OSI!

Projekat *Za jednako učešće OSI!* je započet 7. septembra 2021. u trajanju od šest mjeseci. Od aktivnosti u 2022. sprovedene su aktivnosti: *psihološkog savjetovanja, Škola aktivizma za mlade s invaliditetom i medijska kampanja*.

U periodu od 19. do 28. januara održane su poslednje dvije teme u okviru *Škole aktivizma: vršnjačko nasilje i osmišljavanje i pokretanje građanskih inicijativa i volonterskih akcija*. U okviru *Škole*, polaznici/ce su imali/e priliku da, po prvi put, realizuju akcije u zajednici, stoga su se odlučili/e da se kroz volonterske aktivnosti bave problemom govora mržnje na internetu, koji je upućen OSI i terminologijom koja se koristi, a koja ima uvredljivu konotaciju (često iz neznanja i neinformisanosti). Izrađen je kratki [video o terminologiji](#), a organizovana je i [Radionica](#) u četvrtak, 3. marta za srednjoškolce na temu *Terminologija o osobama s invaliditetom (OSI)*.

Od januara do kraja februara pruženo je *pet individualnih seansi* za šest korisnika. U okviru *medijske kampanje* izrađena su tri *njuzletera o položaju mladih s invaliditetom u Crnoj Gori, o aktuelnostima u UMHCG, informacije o mogućnostima za obrazovanje, usavršavanje i zapošljavanje, i preporuke mladih s invaliditetom kako unaprijediti njihov položaj u svim segmentima društvenog života u Glavnom gradu Podgorica*.

Projekat je uspješno završen u ugovorenom roku, a detaljan finansijski i završni narativni izvještaj s pratećom dokumentacijom donatoru je dostavljen 6. aprila.

SAMOSTALNOŠĆU DO SLOBODE

Realizacija projekta *Samostalnošću do slobode!* je započeta 31. decembra 2021, a završena je 31. decembra 2022. Od aktivnosti u 2022. realizovane su: *pružanje usluge PA za pet OSI* (uz organizovanje *jednodnevnog treninga za korisnike personalne*

asistencije), organizovanje 10 susreta OSI (grupa samopodrške), obilježavanje 5. maja - Evropskog dana samostalnog života, organizacija „Vožnje za slobodu“ (Freedom Drive) u Crnoj Gori i medijska kampanja.

U januaru je izvršen **izbor korisnika usluge personalne asistencije i personalnih asistenata**, a nakon toga je održan *Jednodnevni trening o usluzi personalne asistencije* u hotelu Hilton u Podgorici. Treningu je prisustvovalo ukupno 10 korisnika i personalnih asistenata, koji su dobili uslugu kroz ovaj projekat. Nakon potpisivanja ugovora, korisnici su dostavili svoje *samoprocjene potreba i nedeljni plan za prvu sedmicu pružanja usluge*, dok je pružanje usluge započelo 1. februara i trajalo je do 31. oktobra.

U periodu od 26. januara do 21. septembra održano je ukupno *deset susreta/grupa samopodrške*. Teme susreta odnosile su se na: *Osuđivanje, Postavljanje granica, Bezbjednost na internetu, ispoljavanje i kanalisanje bijesa, Društvenog života OSI, OSI u sportu, OSI u muzici, Kada ste poslednji put uradili nešto po prvi put?, Pričajmo o mentalnom zdravlju, Moja budućnost, Vještina vođenja grupa samopodrške*. Susretima je prisustvovala između 10 i 14 učesnika/ca, a njima je kao i ranije fasilitirala psihološkinja **Dragana Đokić**.

Obilježavanje *Evropskog dana samostalnog života* je organizovano uz set različitih aktivnosti, koje su počele uoči ovog datuma i trajale su tokom cijelog maja. Ovaj događaj je **UMHCG** organizovalo u okviru navedenog projekta, kao i kroz projekat *Nauči da (ne) budeš vezan!* koji sprovodimo u partnerstvu sa **Savezom slijepih Crne Gore**, uz finansijsku podršku **Ministarstva kapitalnih investicija**, kao i kroz projekat *Održiva tranzicija za jednake mogućnosti! (STEP)*, koji sprovodimo uz finansijsku podršku **UNICEF (Predstavništva u Crnoj Gori)**.

Tema ovogodišnjeg *5. maja* bila je *Mladi*, s fokusom na mlade i njihovo učešće u zajednici, posebno za mlade osobe s invaliditetom. Na ovaj datum se svake godine skreće pažnja s ciljem podizanja svijesti javnosti o pravu i značaju samostalnog življjenja za osobe s invaliditetom, kao i ključnim principima samostalnog života: *samostalnom donošenju odluka, izboru, odgovornosti, kontroli i pravu na grešku*. OSI treba motivisati na život u zajednici i na samostalno donošenje odluka. U okviru projekta je 26. oktobra organizovan prvi *Freedom drive 2022* u formi mirnog javnog skupa s ciljem obilježavanja borbe za slobodu OSI, i skretanja pažnje na osnovna ljudska prava. Tom prilikom realizovana je "šetnja za slobodu", tj. marš na teritoriji **Glavnog grada Podgorice** uz propratno obraćanje govornika na početku i kraju šetnje. U uvodnom dijelu skupu se obratila ministarka ekologije, prostornog planiranja i urbanizma **Ana Novaković Đurović**.

Prije svega, osmišljena je *medijska kampanja* u kojoj su učestvovali osobe s invaliditetom i osobe bez invaliditeta, tako što su slale ključne poruke na temu samostalnog života u vidu [fotografija](#) i objavljuvanjem tzv. *Abecede samostalnog života na društvenim mrežama* (Instagram, Facebook, Twitter) u vidu [fotografija](#) i propratnog teksta o samostalnom životu.

Pored toga, urađena su *dva podkasta o samostalnom životu* s dvije osobe s invaliditetom, **Andrijom Samardžićem** i **Milošem Ranitovićem**, koji su dostupni na linkovima: <https://bit.ly/3Ije823> i <https://bit.ly/3aiPhyT>

Na kraju, održan je *javni događaj* na kojem su funkcioneri i druge važne ličnosti iz nadležnih resora i/ili svoje oblasti rada prisustvovali događaju. Događaj je organizovan na platou između Biblioteke „Radosav Ljumović“ i zgrade **Skupštine**. Događajem je fascilitirala novinarka **Jelka Malović**, a na događaju su govorili **Miloš Ranitović**, predsjednik **Skupštine UMHCG** i **Snežana Ivanović**, savjetnica u **Ministarstvu sporta i mladih**.

U toku održavanja događaja, urađene su *simulacije s osobama s invaliditetom i osobama bez invaliditeta* – predstavnicima mladih političkih partija, uz pratnju volontera **UMHCG** koji su imali simulacije na različitim lokacijama na teritoriji Podgorice i uživo iste prenosili na video-bimu. U simulacijama su učestvovali predstavnici sljedećih političkih partija: **Demokratska Crna Gora**, **Demokratska partija socijalista Bošnjačka stranka**, u okviru projekta *Nauči da (ne) budeš vezan!* koji sprovodi **UMHCG** u partnerstvu sa **Savezom slijepih Crne Gore**, uz finansijsku podršku **Ministarstva kapitalnih investicija**.

ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE – PERSONALNI ASISTENTI „JAVNI RAD“

U okviru Konkursa za realizaciju programa javnog rada „Direktno otvaranje radnih mesta“ odobreno je angažovanje deset personalnih asistenata/kinja za osobe s invaliditetom (OSI) u trajanju od četiri mjeseca. Usluga je započeta 10. novembra 2021. i pružala se na teritoriji **Glavnog grada Podgorice**, i opština **Bijelo Polje** i **Nikšić** odakle su i izabrani korisnici usluga. Jedna od zaposlenih je dala otakz 21. februara 2022, iz razloga što je našla drugi, za nju adekvatniji, posao. Projekat je uspješno završen u ugovorenom roku, a detaljan završni narativni izvještaj donatoru je dostavljen 25. marta 2022.

Nakon što je **Zavod za zapošljavanje (ZZZCG)** ponovo raspisao pomenuti konkurs, odobreno nam je angažovanje **četiri personalna asistenata/kinje za osobe s invaliditetom (OSI) u trajanju od četiri mjeseca**. S ralizacijom projektnih aktivnosti, odnosno pružanjem usluge PA započeli smo u septembru, (a ne 28. jula 2022. kada nam je odobren javni rad o čemu smo obavijestili donatora pisanim putem), zbog toga što je predstojalo vrijeme godišnjih odmora. Za navedeno smo dobili saglasnost od donatora pisanim putem, pa se sa uslugom započelo 21. septembra. Usluga se pruža na teritoriji **Glavnog grada Podgorice**, i opština **Bijelo Polje** i **Nikšić**. Korisnici i asistenti na mjesecnom nivou dostavljaju uredno izvještaje i potrebnu dokumentaciju. Do sada su sva tri izvještaja o napretku predata donatoru u predviđenom roku odnosno svakog petog u mjesecu.

Od pasivnih korisnika do aktivnih građana

Realizacija projekta *Od pasivnih korisnika do aktivnih građana* je započeta u septembru 2021. Od aktivnosti u 2022. realizovane su: kampanja - *Mjesec podizanja svijesti o samostalnom životu* i objavljivanja novog broja časopisa *DisabilityINFO*, koji se tematski bavi razvojem pokreta za samostalni život u Crnoj Gori.

Kampanja je završena zaključno s 22. oktobrom, a časopis je završen u novembru, i moguće ga je pronaći na sljedećem linku: <https://bit.ly/3Ygot6m>.

Prethodno, donatoru su poslati finansijski i narativni izvještaj 8. februara.

Roditeljstvo = za sve

Realizacija projekta *Roditeljstvo = za sve* je započeta 27. decembra 2021. i trajao je 12 mjeseci. Pomenuti projekat **UMHCG** sprovodilo u partnerstvu sa **Savezom slijepih Crne Gore**. Od aktivnosti u 2022. realizovane su: *akreditovani trening za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu samostalnog života OSI i procesa deinstitucionalizacije, s akcentom na socijalno-edukativne usluge; psihološko savjetovanje za roditelje i Radionice za djecu; kampanja javnog zagovaranja za izmjene zakonodavstva i medijska kampanja u okviru koje će se dijeliti i iskustva roditelja i onih koji to žele postati i okrugli sto.*

Raspisani je [Javni poziv za učešće na psihološkom savjetovalištu za roditelje i radionicama za djecu](#). Prijavilo se ukupno sedam roditelja s invaliditetom i 12 djece s invaliditetom i njihovih braće i sestra, što govori da je broj prijavljenih bio veći od broja raspoloživih mjesta. Nažalost, zbog ograničenog budžeta, nijesmo mogli da uključimo veći broj roditelja i djece s invaliditetom.

Psihološko individualno savjetovanje za pet roditelja s invaliditetom i roditelja djece s invaliditetom započeto je 18. februara, a završeno je 30. juna. Ova aktivnost je organizovana s ciljem prevencije stresa i jačanja kapaciteta za vršenje roditeljskih uloga. Pruženo je ukupno **40 individualnih seansi**, svaka od učesnika je imala po osam individualnih psiholoških seansi. Na završnoj seansi, svaka od učesnika je izrazila izvjesnu dobrobit od ovog procesa. Svaka od njih se osjetila podržano i u izvjesnoj mjeri osnaženo da se hvata u koštač sa raznim ličnim i životnim izazovima.

Od aprila do juna realizovano je *pet radionica za djecu s invaliditetom i njihovu braću i sestre* u Podgorici, u prostorijama **Udruženja**. Svakoj od radionica je prisustvovalo osam ili devet članova/ica. *Program radionica* je realizovan kroz kombinaciju teoretskog uvoda voditeljice i praktičnih vježbi učesnika/ca. U svakoj od radionica proces se razvijao kroz stalnu interakciju i razmjenu iskustava između samih učesnika/ca i voditeljice.

Program radionica, koje su organizovane od 27. aprila do 7. juna, je obuhvatio sljedeće teme:

1. *Adolescencija – problem sa kojima se suočavamo u procesu odrastanja;*
2. *Moje brige – strukturalni model – kako promjeniti perspektivu i sagledati problem iz drugog ugla i pronaći nove uvide i rješenja;*
3. *Osjećanja – kako ih izražavam, kako se nosim sa “teškim” osjećanjima, kao npr. tuga, ljutnja, bijes;*
4. *Vještine komunikacije sa vršnjacima;*
5. *Briga o sebi.*

Učesnici/ce su bili otvoreni i aktivni u cijelokupnom procesu, kako u diskusijama u vezi s temom, tako i u vježbama i aktivnostima koje su im ponuđene.

U periodu od 28 do 30. juna organizovan je [Trening za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu samostalnog života OSI i procesa deinstitucionalizacije, s akcentom na socijalno-edukativne usluge](#) u hotelu Komovi u Andrijevici. Pohađalo ga je 15 učesnika/ca.

Trening je imao za cilj da osnaži kapacitete radnika u oblasti socijalne i dječje zaštite za kvalitetno pružanje usluga koje su usmjereni na prevenciju institucionalizacije i poboljšanje kvaliteta porodičnog života OSI. *Trening* je realizovan po programu akreditovanom od strane **Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu** (*Trening za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na temu samostalnog života OSI i procesa deinstitucionalizacije, s akcentom na socijalno-edukativne usluge*), u trajanju od tri dana. Date su im smjernice za rad s osobama s invaliditetom prilikom procjene, obezbjeđivanja, razvoja, pružanja i nadgledanja usluga socijalne i dječje zaštite, koji uključuje ravnopravan i dostojanstven život i osnaživanje za samostalan život. Dakle, svi/e učesnici/e su kroz aktivnu diskusiju s trenerima/cama imali/e priliku da dobiju odgovore na pitanja koja se tiču pružanja socio-edukativnih usluga za OSI. Na kraju su s učesnicima/ama urađene pisane evaluacije.

U okviru *medijske kampanje raspisan je konkurs za pisanje tekstova o roditeljstvu i invaliditetu*, koji trajao do 29. aprila. Pravo učešća u ovom pozivu su imali roditelji s invaliditetom i roditelji djece s invaliditetom. Pristiglo je osam tekstova od kojih je pet izabrano od strane tročlane **Komisije UMHCG**. Za najbolji tekst, nagrađeno je petoro roditelja u iznosu od po 30,00€.

Tekstovi su dostupni na sljedećim linkovima:

Prvi tekst: *Jedno sasvim obično promišljanje o roditeljstvu*, autorka **Mirjana Spasojević** - <https://bit.ly/3B0KCfP>;

Drugi tekst: *Važno je da stvari sagledamo sa pozitivnog aspekta*, autorka **Žana Prelević** - <https://bit.ly/3zdKHf0>;

Treći tekst: *Roditeljstvo za sve, ali ne i za svakoga*, autorka **Andrea Milatović** - <https://bit.ly/3PlmSkZ>;

Četvrti tekst: *Mala moja, moj mirisni cvijete, u ovom svijetu, samo je ljubav prema tebi istina*, **Adnan Lisica** - <https://bit.ly/3ofUnPI>.

Peti tekst: *Moj Forest Camp moj vječni dječak*, **Kadović Mila** - <https://bit.ly/3RGY7HA>.

Izrađeno je pet podkasta s roditeljima s invaliditetom i roditeljima djece s invaliditetom o roditeljstvu i invaliditetu. Podkastovi su dostupni na sljedećim linkovima:

Prvi podkast - gost **Goran Macanović** - <https://youtu.be/FbsdYC4orjQ>;

Drugi podkast - gošća **Mirjana Spasojević** - <https://youtu.be/bhHbFQyV1EE>;

Treći podkast - gošća **Nikolina Joksimović** - <https://youtu.be/nwSLGNo2Htl>;

Četvrti podkast - gost **Dragan Tepavčević** - <https://youtu.be/1qtZXtE7Ul8>,

Peti podkast - gost **Veliša Radulović** - <https://youtu.be/1ZsqVCiO8lc>.

U okviru *kampanje javnog zagovaranja za izmjene zakonodavstva, predstavnici/ce UMHCG i Saveza slijepih Crne Gore* su održali pet sastanaka s predstavnicima institucija, koliko je i bilo predviđeno projektom: **Ministarstvom rada i socijalnog staranja**, **Ministarstvom pravde**, **Ministarstvom prosvjete**, **Ministarstvom zdravlja**, dok je pored toga inicirana i održana i zajednička sjednica Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport **Skupštine Crne Gore**.

Na sastanku s članovima Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje u utorak, 22. novembra je bilo riječi o važećoj zakonskoj regulativi u oblasti zaštite prava djece i porodičnog života, kao i o načinima, modelima i mogućnostima promjene i unaprjeđenja određenih zakonskih rješenja, koja se odnose na zaštitu prava djece s invaliditetom i na zaštitu porodice. Detaljnije informacije su dostupne na sljedećem linku: <https://bit.ly/3iDezvn>.

S predstavnicama **Ministarstva rada i socijalnog staranja (MRSS)** koji je održan u utorak 22. novembra, izvršna direktorica **UMHCG Marina Vujačić** je istakla niz diskriminatornih normi u *Porodičnom zakonu, Zakonu o zdravstvenoj zaštiti*, kao i u *Zakonu o socijalnoj i dječjoj zaštiti*. Programska asistentkinja **UMHCG Mirjana Popović** je predstavila rezultate analize *odgovora roditelja djece s invaliditetom i roditelja koji su OSI*, dok je izvršni direktor **Saveza slijepih Crne Gore Goran Macanović** konstatovao niz izazova s kojima se roditelji suočavaju u procesu ostvarivanja prava u sistemu socijalne i dječje zaštite. V.d. generalne direktorice za socijalnu i dječju zaštitu **Mersida Aljičević** je izrazila saglasnost sa svim navedenim problemima, s kojima se suočavaju roditelji djece s invaliditetom, odnosno roditelji koji su OSI. Zahvalila se na konstruktivnim predlozima i najavila izmjene *Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti* u drugom kvartalu 2023, kao i uporednu izmjenu postojećih i izradu novih podzakonskih akata (pravilnika) za uvođenje novih usluga podrške za život u zajednici.

Na sastanku u **Ministarstvu zdravlja (MZ)**, koji je održan u četvrtak, 24. novembra, **Marina Vujačić** je direktoricu direktorata za javno zdravlje **Ivanu Živković** upoznala sa detaljima projekta, navela je činjenicu da značajan broj zdravstvenih ustanova još uvijek nije arhitektonski prilagođen (nedostatak ravnih prilaza, rampi ili liftova, kao i toaleta), a konstatovala je i nedostatak prilagođene medicinske opreme (posebno ginekoloških stolova), dok je **Goran Macanović** inicirao promjenu *Pravilnika o obilježavanju lijekova* ističući da *Uputstvo o upotrebi lijeka* ne postoji u pristupačnom formatu, odnosno na Brajevom pismu. Takođe je naveo primjere nefunkcionalnosti **portala E-zdravlje** u nekim segmentima.

Direktorica **Ivana Živković** je izrazila saglasnost sa svim navedenim problemima sa kojima se suočavaju roditelji djece s invaliditetom, odnosno roditelji koji su OSI u sistemu zdravstva. Zahvalila se na konstruktivnim predlozima i konstatovala da je *Zakon o zdravstvenoj zaštiti* u proceduri pomjene, ističući da će navedene sugestije date od strane **UMHCG i SSCG** naći mjesto u *Planu rada Ministarstva zdravlja za 2023*. Detaljnije informacije su dostupne na sljedećem linku: <https://bit.ly/3h9xdL1>.

Sastanku koji je s predstavnicama **Ministarstva pravda** održan u utorak, 6. decembra prisustvovali su, ispred **UMHCG** izvršna direktorica **Marina Vujačić** i programska asistentkinja **Milena Kovačević**, ispred **Saveza slijepih Crne Gore (SSCG)** *sastanku* je prisustvovao izvršni direktor **Goran Macanović**, dok su ispred **Ministarstva pravde** sastanku prisustvovali državni sekretar **Bojan Božović** i samostalna savjetnica **Sara Kurgaš**. U okviru informisanja predstavnika ovog **Ministarstva Vujačić** je informisala o *Analizi propisa* koji uređuju oblast braka i porodičnih odnosa, zatim oblast socijalne i dječje zaštite, i na kraju oblast zdravstvene zaštite, uz informaciju da će **UMHCG i SSCG** uputiti i formalne inicijative za izmjene

i dopune zakonodavstva, kao i predloge normi koje bi trebalo mjenjati, dopuniti ili definisati nove norme. U tom kontekstu, kada je riječ o nadležnostima **Ministarstva pravde** navela je najznačajnijim prvenstveno izmjene i dopune *Porodičnog zakona* i *Zakona o vanparničnom postupku* jer oba propisa polaze od pretpostavke da je *invalidnost nesposobnost za rasuđivanje* zbog čega se osobama s invaliditetom, samo po osnovu invalidnosti ili pretpostavljene invalidnosti, oduzima ili ograničava poslovna sposobnost, pravo na brak i sklapanje porodice, pravo na odgoj djece i brojna druga prava u raznim oblastima života, što je u suprotnosti s međunarodnim standardima. **Goran Macanović** je dodatno ukazao na važnost *Porodičnog zakona*, ali i činjenicu da crnogorsko materijalno i procesno pravo nijesu usklađeni s *Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom*. **Bojan Božović** je pozdravio aktivnosti koje sprovode ove dvije organizacije, uz konstataciju da uvijek čuje korisne stvari i značajne za crnogorsko društvo, ne samo za osobe s invaliditetom, ukazujući da su neke od pokrenutih tema svakako nadležnog **Ministarstva** koje predstavlja, ali ima i tema koje su u nadležnosti drugih resora. Ukazao je na značaj formalnih inicijativa i predloga rješenja, kao i dostavljanja uporednih analiza, ukoliko one postoje.

Na sastanku u **Ministarstvu prosvjete**, koji je održan u srijedu, 7. decembra, prisustvovale su, ispred **UMHCG** izvršna direktorica **Marina Vujačić** i koordinatorka Studentske savjetodavne kancelarije **Andjela Miličić**, dok su ispred **Ministarstva prosvjete** prisustvovala v.d. direktorice Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje **Aleksandra Kuč** i njena saradnica. **Marina Vujačić** je predstavnice ovog resora upoznala sa detaljima projekta i *kampanjom javnog zagovaranja* koju sprovodimo. Navela je važnost edukacija u osnovnim i srednjim školama o fenomenu invaliditeta i paradigmi koja promoviše prihvatanje različitosti svih ljudskih bića, ukazujući na činjenicu da se formalni sistem obrazovanja ne bavi nikako, ili se bavi u maloj mjeri, ljudskim pravima, dok je literatura za obrazovni kadar, koji radi s osobama s invaliditetom, zastarjela i pisana je u prevaziđenim modelima pristupa invaliditetu, zbog čega ne podstiče ravnopravnost, već samlost i milosrđe.

Aleksandra Kuč je predložila da se osmisle aktivnosti koje bi se sprovele u višim razredima osnovnih škola, te da će **UMHCG** u tom segmentu imati podršku ovog **Ministarstva**, informišući o dosadašnjoj praksi i metodama rada s djecom kada su u pitanju slične teme. Detaljnije informacije možete pronaći na sljedećem linku: <https://bit.ly/3Zs8Fy3>.

Održana je [dvodnevna konferencija o Zabrani diskriminacije OSI s osrvtom na zakonsku regulativu u oblasti zaštite prava djece i porodičnog života](#) 27. i 28. decembra, u hotelu *Hilton*, u Podgorici, uz direktni prenos putem Fejsbuk stranice (Facebook) **UMHCG**. Na konferenciji su prezentovani rezultati i preporuke proistekle iz *Istraživanja o diskriminaciji osoba s invaliditetom (OSI) i članova porodica OSI, poznanika ili srodnika OSI i Analize važeće zakonske regulative u oblasti zaštite prava djece i porodičnog života*. Prvi dan konferencije, otvorili su ministar ljudskih i manjinskih prava **Fatmir Gjeka**, državni sekretar u **Ministarstvu rada i socijalnog staranja** **Darko Stojanović**, zaštitnik ljudskih prava i sloboda **Siniša Bjeković**, i

izvršna direktorica **UMHCG Marina Vujačić**, dok je drugi dan bio rezervisan za dva panela na teme: *Zabrana višestruke i interseksijske diskriminacije OSI s posebnim akcentom na žene i djevojčice s invaliditetom* u okviru kojeg su učešće predsjednica Zakonodavnog odbora **Skupštine Crne Gore Maja Vukićević**, glavna savjetnica u instituciji **Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Dina Knežević** i izvršna direktorica **UMHCG Marina Vujačić**, dok su na temu *Zaštita prava djece s invaliditetom i njihovih porodica* govorili izvršni direktor **Saveza slijepih Crne Gore** i partner na projektu **Goran Macanović**, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost u **Skupštini Crne Gore Božena Jelušić**, načelnica Direkcija za zaštitu rizičnih grupa u **Ministarstvu rada i socijalnog staranja Budimirka Đukanović**, kao i koordinatorka programa dječje zaštite **UNICEF (Predstavništvo u Crnoj Gori) Nada Đurović-Martinović**. Ukupan broj učesnika/ca konferencije prvog dana je bio **40** dok su drugog dana bila **26** učesnika, dok je indikatorima navedenim u aplikaciji bilo predviđeno najmanje **30** učesnika/ca, dakle **36 učesnika više nego što je projektom planirano što ukazuje na to da je indikator prevaziđen**.

Saopštenje I dana dostupno je na [linku](#), a sa II dana na [linku 1](#) i [linku 2](#). Album fotografija dostupan je na [linku](#).

Predat je I kvartalni i polugodišnji izvještaj s pratećom dokumentacijom 15. aprila i 15. jula, dok je završni izvještaj predat 16. januara.

Održiva tranzicija za jednake mogućnosti (STEP)

Realizacija projekta *Održiva tranzicija za jednake mogućnosti* je započeta 14. marta, a završena 1. decembra. Pomenuti projekat **UMHCG** sprovodio je uz finansijsku podršku **UNICEF (Predstavništvo u Crnoj Gori)**.

U okviru projekta su realizovane: *Škola dječjih prava, Psihosocijalna i pravna podrška za djecu i adolescente s invaliditetom i njihove porodice, Proljeće za samostalni život (Spring for Independent Living), Stvaranje mogućnosti za prelazak iz škole ka tržištu rada za mlade i adolescente s invaliditetom (Program PRILIKE) i Medijska kampanja*.

Proljeće za samostalni život (Spring for Independent Living) organizovan je u vidu javnog događaja povodom obeležavanja **5. maja, Evropskog dana samostalnog života**. Detaljan izvještaj o ovoj aktivnosti naveden je u okviru projekta *Samostalnošću do slobode!*

Psihosocijalna i pravna podrška za djecu i adolescente s invaliditetom i njihove porodice teče od početka kroz BBP.

Program PRILIKE smo započeli realizacijom *Info časova u srednjim školama na teritoriji Crne Gore*, koji su održani u maju i junu, u sljedećim školama: u JU "Srednjoj stručnoj školi", JU "Srednjoj ekonomsko-ugostiteljskoj školi", JU "Srednjoj stručnoj školi", i u Gimnaziji "Stojan Cerović" u Nikšiću, zatim u Beranama u JU Srednjoj stručnoj školi "Vukadin Vukadinović" i JU Srednjoj elektro-ekonomskoj školi, potom u JU SMŠ "Bratstvo i jedinstvo" u Ulcinju i JU srednjoj stručnoj školi u Baru. Zatim su časovi održani u JU Gimnaziji "Slobodan Škerović", i JU Elektrotehničkoj školi "Vaso Aligrudić", i u JU muzičkoj školi "Vida Matjan".

Nakon čega su objavljeni *Javni pozivi za adolescente i poslodavce* 17. avgusta da se prijave za učešće u *Programu*. Prijavilo se pet poslodavaca i jedan adolescent.

U septembru je održano pet *Radionica*, od čega četiri u prostorijama UMHCG u Podgorici i jedna u prostorijama **Dnevnog centra za djecu i omladinu sa teškoćama u razvoju** u Beranama.

Radionicama su prisustvovale ukupno 54 osobe, a tema okupljanja je bila predstavljanje *Programa PRILIKE*, koji smo realizovali uz finansijsku podršku UNICEF i Fondacije TUI Care.

Na početku je fasilitatorka *Susreta* upoznala prisutne sa radom **Udruženja**, koji su ciljevi i djelatnost **Udruženja**, kao i koji su sve *Servisi podrške* dostupni. Ideja je bila da se mladima s invaliditetom pruži što više informacija o dostupnim *Servisima Podrške*. Nakon toga, učesnici su se predstavljali, iskazali svoja očekivanja i potencijalne strahove u vezi s *Programom PRILIKE*. Očekivanja su se većinom odnosila na sticanje novog iskustva i znanja i prilikama za dalju saradnju.

Nakon toga, učesnicima je predstavljeno kako je osmišljen *Program PRILIKE*, koji su ciljevi programa, koji su njegovi benefiti, koji poslodavci su se prijavili da daju priliku mladima s invaliditetom. U nastavku *Radionica* učesnici su imali priliku da postavljaju fasilitatorki pitanja u vezi s *Programom*, načinom realizacije i očekivanjima. Svaku *Radionicu* je obilježila jedna podržavajuća i motivišuća energija, koja je u krajnjem imala pozitivan ishod za učesnike.

Spajanje adolescenata i poslodavaca, odrađivanje same prakse, konstantna komunikacija sa donatorom, poslodavcima i polaznicima trajala je od 10. septembra do 29. septembra.

Poslodavci kod kojih je ralizovana obuka: **Green IN doo, Pzu Angela, ANNI Engineering doo, Centar za demokatriju i ljudska prava - CEDEM, JU Centar za profesionalnu rehabilitaciju, Sarajka doo, Obuća Mane doo, UMHCG - Udruzenje mladih sa hendikepom Crne Gore, Auto servis "Popović", Knjižara Bajka, QUIK TAXI doo, Hotel Vardar, Caffe bar BOOS, Maloprodaja STR Art, Savez slijepih Crne Gore, JU Centar za socijalni rad, Auto centar "D", Maloprodaja CHANG LE, Maloprodaja Đurišić, Caffe bar Panta rei, HDLd Laković, Frizerski studio Tijana, Berbernica 081, Špika fish ribnjak, Muzički studio "Frenky D", Apartmani "Rondović".**

Objavljen je *Javni poziv za učešće na Školi dječjih prava* 18. oktobra. Aktivnost je ralizovana u periodu 3. - 5. novembar u *hotelu Bianka* u Kolašinu, a u njoj je učestvovalo 10 polaznika/ca, od kojih je sedam osoba ženskog i tri osobe muškog pola/roda. *Školu* je zvanično otvorila programska asistentkinja **UMHCG Milena Kovačević**. Upoznala je učesnike s aktivnostima projekta i zahvalila im na interesovanju za učešće, uz očekivanje da će aktivno učestvovati na *Školi*, kao i u budućim aktivnostima projekta, nakon toga riječ je imala **Sabina Žunić**, zamjenica šefa **predstavništva UNICEF u Crnoj Gori**, koja je ukratko predstavila rad UNICEF, zahvalila se na pozivu i poželjela uspješan rad. Na *Školi* je obrađeno devet tema i to: *Modeli pristupa invaliditetu* koju je obradila **Marina Vujačić**, izvršna direktorica UMHCG, *Prava djece s invaliditetom i Servisi podrške* o kojoj je govorila **Snežana Mijušković**, zamjenica **Zaštitnika ljudskih prava i sloboda**, i *Zaštita od nasilja* (s

posebnim akcentom na onlajn nasilje) o čemu je govorila **Dragana Đokić**, psihološkinja.

Pored gore navedenih tema naredna dva dana su koncipirana tako da su obuhvatala teme: *Inkluzivno obrazovanje, Servisi podrške za djecu i mlade s invaliditetom, Samoprocjena potreba i kultura, Volonterstvo i aktivizam mlađih / Kreativnost i OSI* o kojima je govorila **Marina Vujačić**, i ove teme su dominantno pratile interaktivan rad i rad u grupama. Još jedna tema odnosila se na *Uvod u dječja prava / Mechanizmi zaštite* o kojima su govorile **Rajka Perović** i **Jelena Gluščević**, predstavnice **Centra za prava djeteta Crne Gore**.

Nakon predavanja, učesnici su imali praktičan rad i vježbe, u kojima su bili podijeljeni po grupama, što je dodatno doprinijelo sticanju znanja o pomenutim oblastima. Ove aktivnosti su učesnici istakli kao najzanimljivije jer su kroz praktičan rad i druženje s ostalim učesnicima postigli najviše razumijevanja o pravima i prihvatanju različitosti. Učesnici su dobili priliku da se dodatno informišu kroz prikazivanje stranog filma *Čudo (Wonder)* koji inspiriše, kroz priču o dječaku s rijetkim oštećenjem na licu, koji prvi put pohađa školu i barijerama s kojima se susreće, i domaćeg filma *Ljepša strana našeg dana*, koji utiče na podizanje svijesti djece s invaliditetom, njihovim kreativnim i glumačkim kapacitetima, sposobnostima i mogućnosti inkluzije u društvenu zajednicu na različite načine. Saopštenje sa Škole dostupno je na linku: <https://bit.ly/3QuaZ3M>

Medijska kampanja: tekstovi i najave aktivnosti na sajtu, i društvenim mrežama.

Najava projekta dostupna na linku: <https://bit.ly/3RunZ9S>

Saopštenje 5. maj Evropski dan samoatlnog života dostupno na linku: <https://bit.ly/40oYFGu>

Javni pozivi za adolescente i poslodavce da uzmu učešća u *Programu PRILIKE* nalaze se na sledećim linkovima: <https://bit.ly/3HqR80G>, <https://bit.ly/3XheNqV>

Javni poziv za adolescente da uzmu učešća na *Psihološkim radionicama* nalazi se na linku: <https://bit.ly/40ls53D>

Javni poziv za učešće u *Školi dječjih prava* nalazi se na linku: <https://bit.ly/3l0ratH>

Saopštenje o realizaciji *Škole dječjih prava* dostupno je na linku: <https://bit.ly/3RyiXcl>

Ključ SamostalnOStI

Realizacija projekta *Ključ samostalnOStI* započeta je potpisivanjem *Ugovora* 27. septembra i planirano je da traje 12 mjeseci. Pomenuti projektat **UMHCG** sprovodi uz finansijsku podršku **Glavnog grada Podgorica**, posredstvom *Javnog konkursa za raspodjelu sredstava za projekte nevladnih organizacija za 2022.* Realizacija projekta podrazumijeva sljedeće aktivnosti: *Trening program za zaposlene u oblasti socijalne i dječje zaštite na opšte teme iz oblasti ljudskih prava djece s invaliditetom i osoba s invaliditetom, Psihosocijalna podrška za djecu i mlade s invaliditetom, Pravna pomoć za ostvarivanje prava iz oblasti iz socijalne i dječje zaštite za osobe s invaliditetom i njihove porodice, Strip o pravima djece i mlađih s invaliditetom, Objavljivanje informativnog i edukativnog materijala na platformi Vršnjačka podrška.*

Psihosocijalne seanse za djecu i mlade s invaliditeom su započete u novembru 2022.

Projekat Samostalno - aktivno odgovorno - odgovorno!

Realizacija projekta *Samostalno - aktivno - odgovorno!* započeta je 26. decembra 2022, i trajaće do 26. decembra 2023. Projekat je podržalo **Ministarstvo rada i socijalnog staranja**, u okviru Javnog konkursa *Zaštita lica sa invaliditetom i djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju* za NVO u oblasti zaštite lica sa invaliditetom u 2022.

MREŽA ZA MLADE CRNE GORE PARLAMENT MLADIH

Na poziv **Mreže za mlade** za delegiranje predstavnika/ce za učešće u prvom *Parlamentu mladih* u **Skupštini Crne Gore** imenovana je **Anđela Miličić**. Dogovorene su dvije oblasti/teme o kojima će biti riječi u **Skupštini**, a to su iz oblasti obrazovanja (*uvodenje građanskog obrazovanja kao obaveznog predmeta u srednjim školama i analiza stručnog sposobljavanje*) i oblast zapošljavanja (*mladi i preduzetništvo i stambeni fond*). Krajem jula i tokom avgusta organizovani su *Zum sastanci* s ciljem prikupljanja materijala/informacija za navedene teme, kako bi se na najbolji način pripremile do izlaganja u **Skupštini**. U tom cilju je u periodu od 2. do 5. septembra održan je seminar u hotelu *Slovenska plaža* u Budvi.

U ovom periodu nastavljena je intezivna komunikacija (priprema obraćanja, organizovanje dvije simulacije u **Skupštini Glavnog grada Podgorica**) s predstavnicima **Mreže za mlade** i odabranim učesnicima (na pomenutom seminaru) iz političkih partija i civilnog sektora u cilju kvalitetnije pripreme za predstojeći događaj. Nakon više pokušaja i pregovora između prestavnika **Mreže za mlade** i predstavnika **Skupštine Crne Gore** da se *Parlament* održi u septembru, a zatim i u novembru, to nije učinjeno zbog nestabilne političke situacije u državi. U konačnom je dogovorenog da se događaj umjesto prvobitnog naziva *Parlament mladih* preimenuje u *Omladinski parlament* i da prvo zasjedanje bude 5. decembra. U uvodnom dijelu obratila se [predsjednica Skupštine](#) **Danijela Đurović**, a tokom trajanja ovog događaja istim je predsjedavala **Andrijana Radović**. Na ovom događaju učestvovala je **Anđela Miličić**, čije se izlaganje nalazi [ovdje](#).

UPRAVNI ODBOR MREŽE ZA MLADE CRNE GORE ZA PERIOD 2022-2024.

Kako je prvom sazivu upravljačke strukture **Mreže za mlade Crne Gore** istekao mandat, krajem septembra dobili smo poziv za *Vanrednu izbornu sjednicu Skupštine* na kojoj je, između ostalog, trebalo izabrati novu upravljačku strukturu u skladu sa *Statutom Mreže*. *Sjednici* je prisustvovala **Anđela Miličić**, koja se i kandidovala ispred **UMHCG** za poziciju članice **Upravnog Odbora**, a na istoj je i izabrana.

Na prvom *sastanku* koji je održan u oktobru, novoizabrani članovi **UO** su upoznati sa madležnostima ovog tijela, radom **Mreže** kao i ostalim dokumentima koji su važni za njeno kvalitetnije djelovanje.

Kako smo istog mjeseca informisani od predsjednika **Mreže Miloša Markovića** da nije zadovoljan postojećom situacijom u **Mreži**, konkretno radom zaposlenih, Upravni odbor je imao sastanak na ovu temu i tokom novembra i to više puta. Radi se o tome da nije bilo moguće uspostaviti dogovor o sporazumnoj raskidu ugovora između **Miloša** i zaposlenih **S. B. i J. D.**

Zbog navedene situacije članovi **UO** su imali po jedan sastanak putem *Zuma* i s jednom i s drugom stranom, u namjeri da se doneše odluka koja bi povoljna bila za obje strane.

Krajem decembra **UO Mreže za mlade** je imao sastanak povodom navedene situacije i na kom je dogovoren da se pošalju ponude revizorskim kućama od kojih će biti odabrana jedna da izvrši reviziju projekta *Mladi u fokusu društva* i utvrdi da li je bilo određenih nepravilnosti u radu zaposlenih. Dogovoren je da će potpredsjednik **Mreže** biti **Elvis Beriša**. S obzirom na to da je zbog prestanka radnog odnosa **S. B.** ostalo upražnjeno mjesto generalnog/ne sekretarake **Mreže** raspisan je *Javni poziv* za prijavu na ovoj poziciji.

Politika zaštite od seksualne eksploracije i zlostavljanja korisnika/ca - SEZ

Novozaposlene u **UMHCG** su nakon pohađanja obuke prošli test iz navedene oblasti, imajući u vidu da su navedeni standardi obaveza za sve zaposlene, kao i za saradnike/ce u okviru projektnih aktivnosti.

PRAVNI PROGRAM I ANTIDISKRIMINACIJA

Osnivački program (WomE(n)mPoWereD)

Realizacija projekta započeta je u oktobru 2021. Od aktivnosti u 2022. realizovane su sljedeće aktivnosti: *istraživanje o ekonomskom nasilju nad ŽSI, psihološko savjetovalište za ŽSI, aktivnosti zagovaranja - sastanci i inicijative i medijska kampanja*.

Nakon završenog *istraživanja o ekonomskom nasilju nad ŽSI*, izrađena je [Publikacija](#) na istu temu.

UMHCG je organizovalo završnu konferenciju na temu *Mehanizmi zaštite od ekonomskog nasilja nad ženama s invaliditetom*, 9. decembra, u hotelu CUE u Podgorici. Govornici/e na konferenciji bili/e su **Marina Vujačić**, izvršna direktorka **UMHCG**, **Džudi Rajzing Rajnke (Judy Rising Reinke)**, ambasadorka SAD u Crnoj Gori, **Dina Knežević**, glavna savjetnica u instituciji **Zaštitnika ljudskih prava i sloboda**, kao **Bojan Božović**, državni sekretar u **Ministarstvu pravde**. Na Konferenciji su prezentovani rezultati i preporuke proistekle iz istraživanja o ekonomskom nasilju nad ženama s invaliditetom. Rezultate istraživanja prezentovala je **Milena Kovačević**, programska asistentkinja **UMHCG**. Ukupan broj učesnika/ca konferencije je bio 53. Saopštenje sa konferencije dostupno je na [linku](#), dok je album dostupan na [linku](#).

FRIDA – Feminizam, ravnopravnost, invaliditet, dostojanstvo – afirmacija

Realizacija projekta je započeta 31. decembra 2021. a projekat je trajao deset mjeseci. Od aktivnosti u 2022. realizovane su: *Škola rodne ravnopravnosti za ŽSI i predstavnike/ce civilnog sektora u Crnoj Gori, mjesечni susreti ŽSI i formiranje neformalne Mreže iskustvene podrške za ŽSI, radionica s predstavnicima institucija i organa na lokalnom i nacionalnom nivou o pravima ŽSI i medijska kampanja o pravima ŽSI u okviru koje je objavljen i tematski broj časopisa DisabilityINFO*.

UMHCG je 20. januara raspisalo [Javni poziv za učešće na mjesечnim susretima žena s invaliditetom](#) koji su planirani jednom mjesечно, u periodu od januara do kraja avgusta. Za učešće na *Susretima* prijavilo se 14 ŽSI, dakle četiri kandidatkinje, više od broja predviđenog projektom.

U periodu od 28. januara do 20. oktobra održano je ukupno osam *Susreta*. Teme *Susreta* odnosile su se na: *Potrebe i želje, Promjene, Uticaj masovnih medija i informacija na psihološko blagostanje, Međuljudski odnosi, Samostalno donošenje odluka, Partnerski odnosi i roditeljstvo, Samopouzdanje i samopoštovanje, i Osjećanje i sreća*. *Susretima* je prisustvovala između 10 i 12 učesnika/ca.

Škola rodne ravnopravnosti za ŽSI je održana u periodu od 4 do 6. aprila u hotelu *Bianka*, u Kolašinu. Školu je pohađalo 10 ŽSI, a otvorila ju je **Anđela Radovanović**, programska menadžerka UMHCG. Predavači na Školi bili su: **Miroslava-Mima Ivanović**, izvršna direktorica **Inicijative mladih s invaliditetom Boke (I MI Boke)**, **Maja Raičević**, izvršna direktorica **Centra za ženska prava**, **Jovan Džoli Uličević**, izvršni direktor **Asocijacije Spektra**, **Dragana Đokić**, psihološkinja i **Anđela Radovanović**, programska menadžerka UMHCG. Škola je obuhvatila sljedeće teme: *Modeli pristupa invaliditetu; Uvod u ljudska prava, s posebnim naglaskom na prava OSI i ŽSI; Međunarodni i domaći pravni okvir koji uređuje ljudska prava, s posebnim naglaskom na prava OSI i ŽSI; Interseksionalnost u pristupu ljudskim pravima; Rodna ravnopravnost i feminizam; Nasilje nad ŽSI i mehanizmi zaštite od nasilja; Pravo na sklapanje braka i porodicu; OSI, seksualnost i roditeljstvo; Rodno odgovorno budžetiranje i ŽSI i ŽSI u medijima, umjetnosti i kulturi*.

Osim teorijskog dijela, *Trening* je sadržao i diskusije, praktični rad u grupama i gledanje filma *Sesije („The Sessions“)*, koje su, takođe, praćene diskusijom. Na kraju su s učesnicima/cama urađene pisane evaluacije i dodijeljeni su sertifikati za uspješno pohađanje Škole. Album je dostupan na linku: <https://bit.ly/3v0tUd2>.

[Radionica s predstvincima institucija i organa na lokalnom i nacionalnom nivou o pravima ŽSI](#) održana je 6. juna, u hotelu *Voco* u Podgorici i na njoj je prisustvovalo 12 predstavnica institucija i organa na lokalnom i nacionalnom nivou, dok je indikatorima navedenim u aplikaciji bilo predviđeno deset. Cilj Radionice je bio unaprijediti nivo znanja donosilaca odluka i kreatora politika o ljudskim pravima žena s invaliditetom i njihovoj adekvatnoj integraciji u nacionalne politike u oblasti rodne ravnopravnosti i invaliditeta. Predavači na Radionici su bile **Anđela Radovanović**, programska menadžerka UMHCG i **Katarina Bigović-Kulić**, savjetnica za međunarodne odnose u **Savezu slijepih Crne Gore**.

Obrađene su sljedeće teme: *Žene s invaliditetom u feminističkom pokretu, Osnovi RR s fokusom na ŽSI, ŽSI u međunarodnim i domaćim dokumentima u oblasti LJP i prava OSI i Rodno odgovorno budžetiranje i planiranje za ŽSI*. Učesnice su imale priliku da

diskutuju o rodnim ulogama u Crnoj Gori, te da li su rodne uloge posljedica tradicije ili tranzicije i na koji način se omogućava rodna ravnopravnost i rodna jednakost, kao i da li je prisutna u Crnoj Gori. Učesnice su sumirale da žene s invaliditetom, a i žene uopšte u Crnoj Gori se bore kako sa tradicionalnim, tako i sa tranzicionim rodnim ulogama, da muškarci i dalje ne shvataju njihovo učešće, zalaganje u oblasti rodne ravnopravnosti i da je neophodno osnažiti žene, a naročito žene s invaliditetom. Album je dostupan na linku: <https://bit.ly/3uxltFC>

U okviru *medijske kampanje*, izrađen je vizuelni identitet projekta i *časopis DisabilityINFO* o pitanjima i pravima žena s invaliditetom i rodnom ravnopravnošću.

Predat je I i II kvartalni izvještaj s pratećom dokumentacijom 5. aprila i 6. jula, dok je završni izvještaj predat 29. novembra.

U novembru su iz **MLJMP** zamolili da im pošaljemo dokument *Opis uspješno sprovedenih projekata*, koji oni dalje prosleđuju **MJU** kao primjer dobro realizovanog projekta.

P(O)(S)tupcima do prava OSI

Realizacija projekta započeta je 31. decembra 2021. i trajala je do kraja decembra 2022, uz finansijsku podršku tadašnjeg **Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava**, odnosno sadašnjeg **Ministarstva ljudskih i manjinskih prava**.

Od aktivnosti u 2022. realizovano je: *organizovanje treninga o parničnom postupku i mehanizmima zaštite od diskriminacije OSI, razvijanje smjernice (pravnog uputstva) o pokretanju parničnog postupka, organizovanje radionice za zaposlene u sudstvu, tužilaštvu, inspekcijskim organima i organima policije o modelima pristupa invaliditetu i antidiskriminacionom zakonodavstvu, pružanje besplatnog pravnog savjetovališta za OSI, sprovođenje istraživanja o stepenu diskriminacije OSI u Crnoj Gori, izrada analize o rezultatima istraživanja o diskriminaciji OSI, sprovođenje promotivnih aktivnosti i podaktivnosti u okviru medijske kampanje, organizovanje završne konferencije na temu zabrane višestruke i interseksijske diskriminacije OSI s posebnim akcentom na žene i djevojčice s invaliditetom.*

Od samog početka realizacije projekta započelo se sa pružanjem *Besplatnog pravnog savjetovališta za OSI*. Do kraja decembra obratilo nam se **209** OSI i pruženo je **748** pravnih savjeta (besplatne pravne pomoći i zastupanja).

Izrađena je *Smjernica (pravno uputstvo) o pokretanju parničnog postupka*. Smjernica sadrži objedinjene relevantne odredbe i pravila iz *Zakona o parničnom postupku*, *Zakona o zabrani diskriminacije*, *Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom* i *Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, kao i sve potrebne informacije o tome šta tužba treba da sadrži kao i informacije o proceduri pokretanja parničnih postupaka. Dostupna je u elektronskoj formi, na portalu *DisabilityInfo.me*.

Trening o parničnom postupku i mehanizmima zaštite od diskriminacije OSI održan je u periodu od 30. marta do 1. aprila, u hotelu *Bianca* u Kolašinu. *Trening* je pohađalo **15 učesnika/ca (četiri muškaraca s invaliditetom i 11 žena, od čega je devet žena s invaliditetom)**. *Trening* je otvorila **Andela Radovanović**, programska menadžerka **UMHCG**. Predavači na *Treningu* bili su **Milena Krsmanović**, savjetnica u instituciji **Zaštitnika ljudskih i prava i sloboda**, **Miroslava-Mima Ivanović**,

izvršna direktorica **NVO "Inicijativa mladih s invaliditetom Boke"** (I MI Boke), **Tijana Živković Petraković**, advokatka u **Advokatskoj kancelariji „Terzić-Živković”**, **Miomir Đukić**, advokat u **Advokatskoj kancelariji „Markišić & Partners”** i **Andela Radovanović**, programska menadžerka **UMHCG**. *Trening* je obuhvatio sledeće teme: *Modeli pristupa invaliditetu; Pojam, vrste, oblici i područja diskriminacije OSI s osvrtom na ulogu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u procesuiranju pojedinih slučajeva diskriminacije i pokretanje postupaka pred Evropskim sudom za ljudska prava; Pojam i opšta načela parničnog postupka; Pokretanje, vođenje i okončavanje parničnog postupka, nadležnost suda; Međunarodni i nacionalni dokumenti iz oblasti diskriminacije s posebnim fokusom na prava ŽSI; Primjeri parničnih postupaka pokrenutih zbog diskriminacije OSI u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi i u oblasti rada i zapošljavanja; Redovna i vanredna pravna sredstva u parničnom postupku; Utvrđivanje vrijednosti predmeta spora i troškovi postupka; Studija slučaja – praktični rad u grupama.* Osim teorijskog dijela, *Trening* je sadržao i diskusije, praktični rad u grupama i gledanje filma *Zovem se Sem - I am Sam*, koje su, takođe, praćene diskusijom. Svi učesnici/ce su kroz aktivnu diskusiju s trenerima/cama imali priliku da dobiju odgovore na pitanja koja se tiču postupaka/sporova i na taj način otklone nedoumice u vezi s ostvarivanjem prava po osnovu invalidnosti. Na kraju su s učesnicima/cama urađene pisane evaluacije i dodijeljeni su im sertifikati za uspješno pohađanje *Treninga*. Album je dostupan na [linku](#).

Prva jednodnevna Radionica za zaposlene u sudstvu, tužilaštvu, inspekcijskim organima i organima policije o modelima pristupa invaliditetu i antidiskriminacionom zakonodavstvu održana je 29. aprila, u hotelu *Voco*, u Podgorici. Druga Radionica održana je 25. maja, u hotelu *Franca*, u Bijelom Polju, dok je treća, ujedno i poslednja *Radionica* održana 14. juna, u **Omladinskom klubu**, u Kotoru.

Učešće na *radionicama* uzeli su sudije/tkinje, predsjednici/ce sudova, državni tužioci/teljke, zaposleni/e u džavnom tužilaštvu, policijski/e ispektore/ke, inspektori/ke rada, savjetnici/ce. Ukupan broj učesnika/ca na *radionicama* bio je **36**, od kojih je **18 osoba ženskog i 18 muškog pola/roda**.

Na *Radionici u Podgorici* učešće je uzelo **23 učesnika/ca**, od kojih je **10 osoba ženskog i 13 muškog pola/roda**. Na *Radionici u Bijelom Polju* učešće je uzelo **sedam učesnika/ca**, od čega **tri ženskog i četiri muškog pola/roda**, dok je na trećoj *Radionici* održanoj u **Kotoru** učešće uzelo **šest učesnika/ca**, od kojih je **pet osoba ženskog i jedna muškog pola/roda**.

Treneri na *radionicama* bili su **Andela Radovanović**, programska menadžerka **UMHCG** i **Goran Macanović**, izvršni direktor **Saveza slijepih Crne Gore**. *Radionicama* su obuhvaćene sledeće teme: *Modeli pristupa invaliditetu i njihov uticaj na garancije prava OSI, Međunarodni i nacionalni dokumenti iz oblasti diskriminacije s posebnim fokusom na prava OSI, Institut besplatne pravne pomoći i načini komunikacije s OSI i Izjednačavanje mogućnosti, razumne i proceduralne adaptacije*. Učesnici/ce su imali priliku da daju svoje mišljenje o konkretnim temama, a isto tako i da se informišu o uticaju i posljedicama neadekvatnog postupanja nadležnih institucija na prava i položaj OSI u društvu. Kroz aktivnu diskusiju s trenerima imali

su priliku da dobiju odgovore na pitanja koja se tiču modela pristupa invaliditetu, instituta besplatne pravne pomoći, načina komunikacije s OSI, postupcima koji su bili pokrenuti pred sudom/tužilaštvom, a tiču se prava OSI. Na radionicama su podijeljene i *Smjernice (pravno uputstvo) o pokretanju parničnog postupka*. Album sa radionica dostupan je na [linku](#).

Završeno je *Istraživanje o stepenu diskriminacije OSI u Crnoj Gori*, na kojem je bio angažovan stučni tim koji posjeduje znanja i vještine iz ove oblasti. Kreirane su dvije vrste upitnika – upitnik namijenjen za OSI i upitnik namijenjen za članove porodice OSI, poznanike ili srodnike OSI. Angažovani su anketari/ke - osobe koje imaju iskustva u sproveođenju istraživanja. Izrađena je *Publikacija* na istu temu.

Održana je [*dvodnevna konferencija o Zabrani diskriminacije OSI s osvrtom na zakonsku regulativu u oblasti zaštite prava djece i porodičnog života*](#) 27. i 28. decembra, u hotelu *Hilton*, u Podgorici. Detaljnije informacije o ovoj aktivnosti dostupne su u okviru projekta *Roditeljstvo = za sve*.

Prvi kvartalni narativni i finansijski izvještaj sa pratećom dokumentacijom poslat je donatoru 13. maja, dok je drugi kvartalni izvještaj poslat 19. septembra. Završni narativni i kvartalni izvještaj donatoru je poslat 31. januara 2023.

Jednakost - različite i vidljive (Equality - diverse and visible)

Realizacija projekta započeta je 17. januara 2022. i projekat će trajati 12 mjeseci, uz podršku **Evropske unije**, i kofinansiranje **Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (Sida)**.

Od aktivnosti u 2022. realizovano su: *Škola o rodnoj ravnopravnosti i evropskim integracijama s posebnim osvrtom na pitanja žena s invaliditetom (ŽSI), besplatna pravna pomoći za ŽSI (BPP); izrađen je Sažetak studije (Police brief) o učešću ŽSI u procesu EU integracija i donošenju odluka, razmijenjena su iskustava o rodnoj ravnopravnosti i uključivanju ŽSI u EU integracije, kroz organizovanje sastanaka ŽSI s lokalnim i međunarodnim ženskim organizacijama civilnog društva i sastancima ŽSI i regionalnim organizacijama koji se bave pravima ŽSI posredstvom Zum aplikacije, kao i medijska kampanja koja je uključivala izradu publikacije o rodnoj ravnopravnosti ŽSI i uključivanju ŽSI u EU integracije, zatim kampanja na društvenim mrežama, dok je započeta priprema za realizaciju jednodnevne završne konferencije o rodnoj ravnopravnosti i učešću ŽSI u procesu pristupanja EU*, koja će biti organizovana u januaru 2023.

Od 17. februara započeto je pružanje *besplatnog pravnog savjetovališta za ŽSI*. Do kraja novembra obratilo nam se **112** ŽSI i pružena su **302** pravna savjeta (besplatne pravne pomoći i zastupanja).

U organizaciji **Centra za ženska prava** u periodu od 24 do 25. februara, u hotelu *CUE*, u Podgorici održana je *obuka* na temu *Rodna ravnopravnost unutar procesa pristupanja Evropskoj uniji*. *Obuci* su prisustvovali predstavnici/e podržanih NVO kroz projekat "Unapređenje rodne ravnopravnosti u procesu pristupanja EU". Prvi dan obuke govoren je o orodnjavanju politika i preduslovima za orodnjavanje politika, rodnoj analizi i monitoringu rodne odgovornosti, instrumentima za orodnjavanje javnih politika i orodnjjenosti zakona. *Obuka* je pored teorijskog dijela

podrazumijevala i praktični rad u grupama na temu orodnjavanja javnih politika. Predavačica na obuci bila je **Sanja Elezović**, ekspertkinja za rodnu ravnopravnost. Drugi dan obuke je govoreno o orodnjavanju politika, preporukama *Izvještaja Evropske komisije* za Crnu Goru, strateškim dokumentima **Vlade**. Od strane učesnika/ca predstavljeni su i projekti podržanih organizacija kroz projekat i zajednički je popunjen *upitnik* na temu orodnjavanja politika. Predavačica na obuci bila je **Anita Stijepčević**, istraživačica u **Centru za ženska prava**, dok je obukom fasilitirala **Sara Nikčević**, projektna koordinatorka u **Centru za ženska prava**. Učešće na obuci ispred **UMHCG** uzela je **Dragana Sokić**.

Škola o rodnoj ravnopravnosti i evropskim integracijama održana je u periodu od 11. do 13. aprila, u hotelu Voco, u Podgorici, s ciljem osnaživanja žena s invaliditetom da se zalažu za adekvatnije perspektive o rodnoj ravnopravnosti i invalidnosti, posebno u kontekstu evropskih integracija. Školu je pohađalo **16 učesnica** od čega je **šest (6) žena s invaliditetom**. Školu je otvorila **Dragana Sokić**, programska asistentkinja **UMHCG**. Predavačice su bili: **Miroslava-Mima Ivanović**, izvršna direktorica NVO "Inicijativa mladih s invaliditetom Boke" (I MI Boke), **Anita Stijepčević**, istraživačica u **Centru za ženska prava**, **Dina Bajramspahić**, građanska aktivistkinja i članica Radne grupe za poglavlje 23 i **Dragana Đokić**, psihološkinja. Škola je obuhvatila sljedeće teme: *Modeli pristupa invaliditetu; Istorija rodne ravnopravnosti i istorija ljudskih prava, s posebnim naglaskom na prava OSI i ŽSI; Politike rodne ravnopravnosti i politike u oblasti invalidnosti s osvrtom na ŽSI; Javne politike i javno zastupanje u borbi za ženska prava; Monitoring i evaluacija javnih politika i izvještavanje iz sjenke; Evropske integracije i benefiti članstva u EU, s posebnim fokusom na ljudska prava, rodnu ravnopravnost i OSI; Umrežavanje ŽSI i međusobna podrška ŽSI i Rodno odgovorno budžetiranje i ŽSI.* Škola se zasnivala na principima neformalnog učenja, i pored predavanja, sadržala je i diskusiju, prezentacije i razlilčite druge interaktivne metode koje omogućavaju visoku participativnost učesnika/ca. Album sa Škole dostupan je na [linku](#).

U organizaciji **Centra za ženska prava**, kroz projekat *Unapređenje rodne ravnopravnosti u procesu pristupanja Evropskoj uniji* 30. maja, održan je *sastanak* koji je osmišljen kao prilika za umrežavanje i razmjenu iskustava. Na *sastanku* je pružena mogućnost podržanim organizacijama da se međusobno upoznaju sa radom svake organizacije pojedinačno, razmjene iskustva u pojedinim oblastima djelovanja, kao i da se diskutuje o problemima u vezi s realizacijom projekata. Teme *sastanka* bile su i administrativne procedure, postojeće prepreke u implementaciji projekata ali i predstavljanje mogućih rješenja u kontekstu lokalnih politika i zastupanja. Na *sastanku* je predstavljen plan predstojećih aktivnosti i obuka namjenjenih podržanim organizacijama. Facilitatorka na *sastanku* bila je **Sara Nikčević**, projektna koordinatorka **ČŽP**. *Sastanku* je ispred **UMHCG** prisustvovala **Dragana Sokić**, programska asistentkinja **UMHCG**.

Prvi mjesečni finansijski izvještaj s pratećom dokumentacijom poslat je donatoru 28. februara, dok je drugi mjesečni finansijski izvještaj poslat 25. marta. Polugodišnji narativni i finansijski izvještaj sa pratećom dokumentacijom poslati su 7. avgusta.

Nakon provjere dokumentacije na zahtjev donatora 16. septembra poslate su dopune finansijske dokumentacije.

U cilju jačanja kapaciteta partnerskih organizacija, u organizaciji **Reactora**, 15. novembra održan je online *Trening o javnom zagovaranju*. Učešće na *Treningu* ispred **UMHCG** uzele su programske asistentkinje **Milena Kovačević i Anđelija Savić**.

Sledeća *Zum radionica*, takođe, u organizaciji **Reactora**, održana je 15. decembra na temu *Komunikacija i vidljivost*. Na *Radionici* je, između ostalog, ukazano na prednost društvenih mreža u odnosu na tradicionalne medije, način plasiranja informacija, izradu storitelingu, saopštenja za medije, sprovođenje intervjeta i sl. Ukupan broj učesnika/ca na *Radionici* bio je **19**, a ispred **UMHCG** učešće je uzela programska asistentkinja **Iva Mijović**.

U cilju povezivanja većeg broja žena s invaliditetom i organizacija/institucija koje se bave zaštitom prava žena 20. decembra, u prostorijama **UMHCG** održan je *sastanak s lokalnim i nacionalnim ženskim organizacijama i institucijama na temu rodne ravnopravnosti i učešća ŽSI u procesima EU integracija*. *Sastanak* je organizovan s ciljem razmjene iskustava na temu rodne ravnopravnosti i uključivanja žena s invaliditetom u evropske integracije i unaprjeđenja saradnje u oblastima od zajedničkog interesa i povezivanja većeg broja ŽSI i organizacija/institucija, naročito prilikom planiranja, ostvarivanja i zaštite prava ŽSI. Ukupan broj učesnika/ca na *sastanku* bio je **devet** od čega je **osam osoba ženskog i jedna muškog pola, odnosno roda**. *Sastankom* je fasilitirala **Marina Vujačić**.

Izrađena je *Publikacija i polisy brif* na temu rodne ravnopravnosti i evopskih integracija.

Ćutanje nije opcija!

Realizacija projekta *Ćutanje nije opcija!* je započeta 31. marta 2022. i za njegovu realizaciju je planirano 10 mjeseci. Od aktivnosti u 2022. realizovane su: *izrada džepnih priručnika za ŽSI, edukacija za ženske organizacije civilnog društva o načinima komunikacije i pružanja zaštite ŽSI, edukacija za predstavnike državnih institucija o načinima komunikacije i pružanja usluga ŽSI, usluge psihološkog savjetovanja, usluge pravnog savjetovališta i pravnog zastupanja za žrtve nasilja i medijska kampanja*.

Od 1. aprila započeto je *pružanje usluge BPP*, ukupno je pruženo **67 savjeta za 47 žena s invaliditetom i članove/ice njihovih porodica**.

Od 29. aprila započeto je *pružanje usluge psihološkog savjetovanja* za 10 žena s invaliditetom s iskustvom nasilja.

Džepni priručnik za žene s invaliditetom s iskustvom nasilja, štampan je u 150 primjeraka, a elektronska verzija je dostupna na linku: <https://umhcg.com/publikacije/>. Autorka priručnika je **Dragana Đokić**.

U novembru je realizovana *Medijska kampanja* u cilju promovisanja *Džepnog priručnika* na društvenim mrežama i televizijskim prilogom dostupnom na sljedećem linku: <https://bit.ly/3YNQnqM>.

U novembru je objavljeno *saopštenje za javnost* o izradi *Džepnog priručnika za žene s invaliditetom s iskustvom nasilja* koje je dostupno na sljedećem linku: <https://bit.ly/3W2a3EJ>.

U decembru su realizovane dvije *Edukacije o načinima komunikacije sa ŽSI i načinima pružanja podrške ženama s invaliditetom s iskustvom nasilja*, i to jedna namijenjena za predstavnike ženskih civilnih organizacija, a druga namijenjena za predstavnike državnih institucija. Prva *Edukacija* organizovane u hotelu *Bianca*, u Kolašinu u periodu od 14. do 16. decembra. Druga *Edukacija* organizovana je u Podgorici, u hotelu *Voco*, u periodu od 21. do 23. decembra. Poziv za učešće na *Edukaciji za predstavnike/ce ženskih civilnih organizacija*, u periodu od 14. do 16. decembra objavljen je 2. decembra na sljedećem linku: <https://bit.ly/3PUexMr>. Drugi poziv upućen predstavnicima državnih institucija objavljen je 13. decembra na sljedećem linku: <https://bit.ly/3Gj5P77>. *Edukacijama* su prisustvovali ukupno 22 učesnice, odnosno učesnika.

Promocija Leksikona ključnih pojmove u oblasti ljudskih prava OSI

Promocija Leksikona ključnih pojmove u oblasti ljudskih prava OSI održana je 19. aprila u **Gradskoj kući** u organizaciji JU **Narodna biblioteka Njegoš** u Nikšiću. Autorka *Leksikona* je **Andela Radovanović**, dok je na promociji govorila **Andela Miličić**, saradnica u izradi *Leksikona*, kao i **Mirjana Spasojević**, iz **NVO Mozaik**. *Događaj* je posjetilo preko 50 posjetilaca.

Forum za prava OSI

Realizacija projekta započeta je 15. marta 2022. i trajeće 12 mjeseci u sklopu programa *OCD u Crnoj Gori – od osnovnih usluga do oblikovanja politika – M'BASE*, koji sprovodi **Centar za građansko obrazovanje (CGO)** u partnerstvu sa **Njemačkom fondacijom Friedrich Ebert (FES)**, **NVO Centrom za zaštitu i proučavanje ptica Crne Gore (CZIP)** i **NVO Politikon mrežom**. Projekat finansira **Evropska unija**, a kofinansira **Ministarstvo javne uprave**.

Od aktivnosti u 2022. realizovana je: *Obuka za organizacije OSI i OSI o ljudskim pravima OSI, obuka za OOSI i OSI o javnom zagovaranju za prava OSI na nacionalnom i lokalnom nivou u skladu s EU praksama i Škola ljudskih prava OSI za predstavnike pregovaračkih struktura (s fokusom na poglavlja 5, 18, 19, 23, 24 i 28)*. Treba realizovati sljedeće aktivnosti u 2023. u skladu s *Planom realizacije projekta: Besplatna pravna pomoć za OSI i OOSI, Zagovaranje za definisanje statusa reprezentativnosti organizacija osoba s invaliditetom, Forum za razmjenu iskustava crnogorskih i evropskih organizacija OSI i medijska kampanja*.

Od 15. maja započeto je pružanje besplatnog pravnog savjetovališta za osobe s invaliditetom (OSI) i organizacije osoba s invaliditetom (OOSI). Do kraja novembra obratilo nam se **157** OOSI i OSI i pruženo je **521** pravnih savjeta (besplatne pravne pomoći i zastupanja).

U periodu od 8 do 10. juna organizovana je Obuka za organizacije OSI i OSI o ljudskim pravima OSI u hotelu *Princess*, u Baru. Pohađalo ju je 17 učesnika/ca.

Obuka je organizovana s ciljem da unaprijedi nivo znanja organizacija OSI o pravima osoba s invaliditetom u skladu sa savremenim modelima pristupa invaliditetu koji se zasnivaju na ljudskim pravima, odnosno, na Konvenciji UN o pravima OSI. *Obuka* se sastojala iz teorijskog i praktičnog dijela, a pratile su je i

radionice, prikazivanje filmova, kao i vježbe i rad u grupama. Polaznici su se upoznali s temama kao što su: *Modeli pristupa invaliditetu, jezik i terminologija, Domaći instrumenti i mehanizmi za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava OSI, Društvena slika i medijsko izvještavanje o OSI, Međunarodni instrumenti za zaštitu prava OSI s posebnim naglaskom na Konvenciju UN o pravima OSI, Filozofija samostalnog života, Izjednačavanje mogućnosti ili abilizam, Inkluzivno obrazovanje, Prava žena s invaliditetom, Pravo na zapošljavanje i socijalnu zaštitu, Pristupačnost na međunarodnom nivou i pristupačnost u Crnoj Gori, Porodični život OSI i Učešće u političkom i javnom životu.*

Saopštenje je dostupno na sljedećem linku: <https://bit.ly/3doTfrt>.

Album je dostupan na linku: <https://bit.ly/3dtKBI8>.

U periodu 9 - 12. jula organizovana je [*Obuka o javnom zagovaranju za prava OSI*](#) u hotelu Princess, u Baru. Pohađalo je 16 učesnika/ca.

Obuka je organizovana s ciljem razvoja zagovaračkih kapaciteta OOSI i OSI na nacionalnom i lokalnom nivou, kako bi se pokrenule inicijative koje su od značaja za definisanje statusa reprezentativnosti organizacija OSI, ali i druge teme koje se tiču prava OSI.

Obuka se sastojala iz teorijskog i praktičnog dijela, a pratile su ga i radionice, vježbe i rad u grupama. Polaznici su se upoznali s temama kao što su: *modele pristupa invaliditetu, međunarodni pravni okvir koji uređuje ljudska prava OSI, javno zastupanje, elementi procesa javnog zastupanja, strategija javnog zastupanja, identifikovanje pitanja – problema javnog zastupanja, analiza problema javnog zastupanja – istraživanje teme, ciljevi javnog zastupanja, izgradnja podrške i koalicija za efikasno zastupanje, taktike javnog zastupanja, akcioni plan za kampanju javnog zastupanja i evaluacija, razvoj poruke kampanje javnog zastupanja i lobiranje.*

Saopštenje je dostupno na sljedećem linku: <https://bit.ly/3fyzjTA>

Album je dostupan na linku: <https://bit.ly/3dRmTpo>

U okviru aktivnosti *zagovaranja za definisanje statusa reprezentativnosti organizacija osoba s invaliditetom*, **UMHCG** je 26. marta, tadašnjem **Ministarstvu javne uprave, digitalnog društva i medija**, sadašnjem **Ministarstvu javne uprave (MJU)**, uputilo komentare i sugestije na [*Nacrt Strategije saradnje organa državne uprave i NVO 2022-2026*](#). U okviru komentara na *Nacrt* pomenute *Strategije* smo istakli da je potrebno povećati broj oblasti, odnosno, da se pored identifikovanih oblasti, doda i oblast zaštite prava OSI u dijelu unaprijeđivanju normativnog i planskog okvira razvoja, saradnje i finansiranja NVO. Imajući u vidu to da se civilni sektor, odnosno, reprezentativne organizacije osoba s invaliditetom u Crnoj Gori u najširem mogućem opsegu bave pravima OSI, te da veoma često pokreću pitanja kojima se ne bavi država, potrebno ih je prepoznati kao važnog aktera u saradnji i iniciranju promjena za unapređenje prava OSI. Takođe smo naveli da je neophodno među oblastima u kojima se razvijaju inovativne usluge prepoznati i oblast zaštite prava OSI. Predlozi su prihvaćeni. Potom smo ukazali da resursni centri, čiji rad će biti podržan moraju obavezno obezbijediti pristupačnost svojih prostorija i usluga za OSI i organizacije OSI. Predlog se djelimično usvaja. Detaljnije informacije dostupne su na sljedećem linku: <https://bit.ly/3raRyBf>.

Istog dana smo uputili **MJU** komentare i na dokument [Identifikovani problemi i moguća rješenja budžetskog finansiranja projekata i programa NVO](#). Naveli smo da umjesto određivanje jednogodišnjih prioritetnih oblasti za finansiranje se prioritetne oblasti određuju svake tri godine. Na ovaj način bi se obezbijedilo adekvatnije planiranje sredstava, redukovala kašnjenja i otvorila mogućnost za finansiranje dugoročnih programa koje sprovodi nevladin sektor, a koje je otežano/onemogućeno trenutnim načinom planiranja prioritetnih oblasti. Dalje, predložili smo da se ukida obaveza uključivanja predstavnika NVO u komisije jer bi se na ovaj način redukovala mogućnost konflikta interesa, „curenja podataka“ ili potencijalnog uticaja na nezavisne procjenjivače, kao i da smo saglasni da model ocjenjivanja ostaje u rukama nezavisnih procjenjivača i odvojeno od nadležnosti komisija i da monitoring projekata i programa NVO vrši Komisija za raspodjelu sredstava na osnovu izvještaja koje dostavljaju NVO, uz obavezne terenske posjete i mjerjenje uticaja podržanih projekata i programa u skladu s *Metodologijom*. Detaljnije informacije dostupna su na sljedećem linku: <https://bit.ly/3eYDUhv>.

U periodu od 28 do 30. novembra, organizovana je [Škola ljudskih prava OSI](#) u hotelu *Princess*, u Baru. Pohađalo je 16 polaznika/ca iz različitih institucija, uključujući sekretare pregovaračkih poglavlja. Škola je organizovana s ciljem da unaprijedi nivo znanja predstavnika/ca pregovaračkih struktura o ljudskim pravima OSI, kako bi se ona na adekvatan način reflektovala u planovima za sprovođenje pregovaračkih poglavlja s fokusom na *poglavlja 5 – Javne nabavke, 18 – Statistika, 19 – Socijalna politika i zapošljavanje, 23 – Pravosuđe i temeljna prava, 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost i 28 – Zaštita potrošača i zdravlja*, i ključnim dokumentima koja Crna Gora treba da usvoji i uskladi s EU direktivama i praksama.

Predavači na Školi bili su: **Marina Vujačić**, izvršna direktorica **UMHCG** i **Goran Macanović**, izvršni direktor **Saveza slijepih Crne Gore**. Osim teorijskog dijela, Škola je sadržala i diskusije, praktični rad u grupama i gledanje filmova [Dah života \(The Breathe\)](#) i [Moj sastanak na slijepo – Mein blind date mit dem leben](#), koji su, takođe, praćeni diskusijom.

Polaznici su se upoznali s temama kao što su: *Modeli pristupa invaliditetu, jezik i terminologija, Domaći instrumenti i mehanizmi za ostvarivanje i zaštitu ljudskih prava OSI, Društvena slika i medijsko izvještavanje o OSI, Međunarodni instrumenti za zaštitu prava OSI s posebnim naglaskom na Konvenciju UN o pravima OSI, Filozofija samostalnog života, Izjednačavanje mogućnosti ili abilizam, Inkluzivno obrazovanje, Prava žena s invaliditetom, Pravo na zapošljavanje i socijalnu zaštitu, Pristupačnost na međunarodnom nivou i pristupačnost u Crnoj Gori, Porodični život OSI i Učešće u političkom i javnom životu*.

Prvog dana Škole, poseban aspekt bio je stavljen na temi Modeli pristupa invaliditetu, tako da su tokom diskusije polaznici/e Škole imali mogućnost da govore o (ne)adekvatnoj terminologiji OSI, problemima i barijerama sa kojima se OSI svakodnevno susrijeću, između ostalog, ukazujući i na probleme pristupačnosti i koncept samostalnosti osoba s invaliditetom.

Drugog dana Škole učesnici/e su diskutovali na temu obrazovanja i izlovanosti djece s invaliditetom, pri čemu su podržali princip inkluzivnosti u obrazovanju u

skladu s temom inkluzivnog obrazovanja koja je, između ostalog, bila razrađena na Školi, nakon čega su pomenuli primjere „specijalnih odjeljenja“ u svom okruženju. Pored toga, kao primjer naveli su obrazovanje djece s autizmom i pravo djece na assistenciju u nastavi i povezali probleme servisa usluge s problemom neprihvatanja invaliditeta od strane roditelja djece s invaliditetom. Zaključeno je da, nažalost, individualni slučajevi, stvaraju lošu sliku o inkluzivnom obrazovanju.

Trećeg dana Škole, učesnici/e su se, između ostalog, upoznali sa temom *Pristupačnost na međunarodnom nivou i pristupačnost u Crnoj Gori*, gdje su, takođe, imali/e priliku da razmjenjuju informacije o primjerima iz prakse. Škola je završena debatom u odnosu na prava žena s invaliditetom, pri čemu je poseban akcenat stavljen na pravo na prekid trudnoće, nakon čega su uslijedile projekcije promotivnih video spotova *Svačiji glas je jednako važan!* koje su izradili **UMHCG i Misija OEBS u Crnoj Gori**.

Saopštenje je dostupno na sljedećem linku: <https://bit.ly/3Y6C28o>.

Album je dostupan na linku: <https://bit.ly/3iKwqAu>.

U okviru *medijske kampanje* je izrađen vizuelni identitet projekta i gifove.

Predat je polugodišnji izvještaj s pratećom dokumentacijom 4. oktobra.

Bolja inkluzija i učešće osoba s invaliditetom u radu Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori

Realizacija projekta je započeta 18. novembra potpisivanjem *Sporazuma* s ostalim OSI organizacijama. Predviđeno je da se projekat realizuje u saradnji s partnerskmh organizacijama, i to: **Savezom slijepih Crne Gore, Inicijativom mladih s invaliditetom Boke, Nacionalnom asocijacija roditelja, djece i omladine sa smatnjama u razvoju (NARDOS), Savezom udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju, "Naša inicijativa", Savezom udruženja paraplegičara Crne Gore, Nacionalnim udruženje osoba sa intelektualnim smetnjama (Samozastupnici)**. Predviđeno vrijeme trajanja projekta je do 18. marta 2023. **UMHCG** je objavilo najavu o početku realizacije aktivnosti projekta, 20. decembra: <https://bit.ly/3Y0dK3y>, i pristupilo je izradi *metodologije istraživanja*, kroz izradu *smjernica za fokus grupe, nacrta upitnika s OSI i nacrta upitnika za zaposlene u UN sistemu u Crnoj Gori*.

Postupci za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta (19)

Tokom 2022, **završeno je šest (6) parničnih postupka** za zaštitu od diskriminacije, po osnovu invaliditeta, **nastavljeno je jedanaest (11) postupaka**, dok su **pokrenuta dva (2)** nova postupka (jedna individualna i jedna grupna tužba).

...

Završeno je **šest (6) parničnih postupka** za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta od čega **četiri (4)** u oblasti *pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi*, **jedan (1)** postupak u oblasti *samostalnog života i života u zajednici* i **jedan (1)** u oblasti *rada i zapošljavanja*.

Nastavljeno je **jedanaest (11) parničnih postupaka** od kojih su **tri (3) parnična postupaka** za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti *pristupa*

*objektima i površinama u javnoj upotrebi, **jedan (1)** parnični postupak u oblasti rada i zapošljavanja, i **jedan (1)** postupak u oblasti saobraćaja zbog ostvarivanja prava na putovanje po nižoj cijeni, **tri (3)** postupka zbog nepristupačnosti biračkog mjesta i povrede biračkog prava (dvije grupne i jedna individualna tužba), **jedan (1)** postupak zbog povrede prava svojine (pravo na nepokretnosti), **jedan (1)** postupak zbog povrede prava na zdravstvenu zaštitu i **jedan (1)** postupak za zaštitu prava ličnosti.*

Pokrenuta su dva (2) nova parnična postupaka u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi (jedna grupna i jedna individualna tužba).

Povreda prava u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi (5)

Nastavljen je parnični postupak za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi protiv **Pošte Crne Gore**, tužioca A. N. pred Višim sudom u Podgorici.

Nastavljen je parnični postupak za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi protiv **Crnogorske komercijalne banke AD Podgorica**, nekadašnje Societe Generale banke tužioca K. C, pred Osnovnim sudom u Kolašinu.

Nastavljen je parnični postupak za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi protiv **Doma zdravlja u Podgorici**, tužioca A. N, pred Višim sudom u Podgorici.

Pokrenut je parnični postupak za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi protiv **Zavoda za zapošljavanje Crne Gore** tužilje R. K. P. pred Osnovnim sudom u Podgorici.

Pokrenut je parnični postupak za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti pristupa objektima i površinama u javnoj upotrebi protiv **Instituta za fizikalnu medicinu, rehabilitaciju i reumatologiju "Dr Simo Milošević" u Igalu** tužioca S. C. i K. C, pred Osnovnim sudom u Podgorici.

Povreda prava u oblasti rada i zapošljavanja (1)

Nastavljen je parnični postupak za zaštitu od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti rada i zapošljavanja protiv **NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" u Podgorici**, tužilje M. Đ, pred Osnovnim sudom u Podgorici.

Povreda prava u oblasti saobraćaja (1)

Nastavljen je parnični postupak u oblasti saobraćaja i to protiv: **Montenegro Airlines-a** zbog diskriminacije po osnovu invaliditeta u postupku ostvarivanja prava na putovanje po nižoj cijeni, tužilje **M. M. I.** pred Višim sudom u Podgorici.

Povreda biračkog prava (3)

Nastavljena su tri parnična postupka zbog nepristupačnosti biračkog mjesta i povrede biračkog prava.

Jedan parnični postupak pokrenut je u ime A. S. protiv **opštine Kotor i Državne izborne komisije i države CG**, jedan postupak u ime K. C. protiv Državne izborne komisije i države CG i u ime S. G. protiv **Glavnog grada Podgorica, Državne izborne komisije i države CG** i jedan postupak pokrenut je u ime Z. B, M. M. i B. Š. protiv **Opštine Nikšić i Državne izborne komisije i države CG**.

Posredstvom advokatske kancelarije „Terzić-Živković“ sredinom avgusta šest osoba pokrenulo je parnični postupak. Podnijeta je jedna individualna i dvije grupne tužbe.

Povreda prava ličnosti (1)

Nastavljen je **parnični postupak** zbog povrede prava ličnosti protiv **Dnevног centra u Nikšiću** tužilje Z. Đ, majke mldb V. Đ, pred Osnovnim sudom u Nikšiću.

Nastavljen je zastupanje Ž. P. u **parničnom postupku** koji je protiv nje pokrenula svekrrva M. P. zbog povrede prava svojine na nepokretnosti, pred Osnovnim sudom u Podgorici.

Povreda prava na zdravstvenu zaštitu (1)

Nastavljen je **parnični postupak** zbog povrede prava na zdravstvenu zaštitu protiv **Kliničkog centra Crne Gore** tužilje R. K. P. pred Osnovnim sudom u Podgorici.

Upravni sporovi za poništenje Odluka o raspodjeli sredstava (1)

Nastavljen je **jedan upravni spor** za poništenje Odluke o raspodjeli sredstava pred Upravnim sudom zbog Odluke ranijeg **Ministarstva kulture** o raspodjeli sredstava NVO za projekte u oblastima umjetnosti i kulture od 9.11.2020. a u vezi s projektom *RavnopravnOSt je na sceni* kojim smo aplicirali na konkurs raspisan 2020. Upravni spor je pokrenut je 18.2.2021.

Pravo na ličnu invalidninu, dodatak za njegu i pomoć, naknade roditelju djeteta s invaliditetom, materijalno obezbjeđenje porodice (45)

Prvostepeni postupci (6)

Nastavljen je **pet (5) ponovnih prvostepenih upravna postupka** pred **CZSR** od kojih **tri** za ostvarivanje **prava na ličnu invalidninu** i **dva** za ostvarenje prava na **dodatak za njegu i pomoć**.

Pokrenut je jedan (1) prvostepeni upravni postupak pred **CZSR** za ostvarivanje **prava na ličnu invalidninu**.

Drugostepeni postupci (23)

Završen je **jedan (1) drugostepeni postupak** pred **MRSS**, za ostvarivanje prava na **ličnu invalidninu**.

Nastavljen je **četrnaest (14) drugostepenih postupaka** pred **MRSS**, od čega je **osam (8)** za ostvarivanje prava na **ličnu invalidninu** i **pet (5)** za ostvarivanje prava na **dodatak za njegu i pomoć** i **(1) jedan** za ostvarivanje **materijalnog obezbjeđenja porodice**.

Pokrenuto je **osam (8) drugostepenih postupaka** pred MRSS, od čega su tri (3) za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu, pet (5) za ostvarenje **prava na dodatak za njegu i pomoć**.

Upravni sporovi (16)

Završena su četiri (4) upravna spora pred Upravnim sudom za ostvarenje prava na **dodatak za njegu i pomoć**.

Nastavljen je jedanaest (11) upravnih sporova pred Upravnim sudom, od čega su četiri (4) za ostvarivanje prava na ličnu invalidninu, a sedam (7) za ostvarenje prava na **dodatak za njegu i pomoć**.

Pokrenut je jedan (1) upravni spor pred Upravnim sudom za ostvarenje prava na **dodatak za njegu i pomoć**.

Pravo na invalidsku penziju (4)

Završen je jedan (1) **drugostepeni postupak** pred MFSS, za ostvarenje prava na **invalidsku penziju**, dok su za ostvarenje istog prava pokrenuta dva (2) **drugostepena postupka**.

Pokrenut je jedan (1) upravni spor pred US za ostvarenje prava na **invalidsku penziju**.

Pokrenut je (1) jedan **drugostepeni postupak** pred MRSS za ostvarenje prava na **utvrđivanje stepena tjelesnog oštećenja i priznavanje prava na naknadu**.

Procjena stepena invaliditeta i ostvarivanje prava iz oblasti zapošljavanja (3)

Drugostepeni postupci

Nastavljen je jedan (1) ponovni dugostepeni postupak za utvrđivanje procenta invaliditeta.

Upravni sporovi

Završen je jedan (1) upravni spor pred Upravnim sudom, radi ostvarivanja prava na utvrđivanje procenta invaliditeta, dok je jedan (1) upravni spor pokrenut radi ostvarivanja istog prava.

Pravo na alimentaciju

Podnijeta je jedna pritužba **Višem državnom tužilaštvu u Podgorici** zbog preispitivanja Rješenja o odbacivanju krivične prijave pokrenute zbog neredovnog uplaćivanja novčanih naknada za izdržavanje (alimentaciju).

Povreda prava ličnosti

Završen je jedan (1) krivični postupak pred **Osnovnim državnim tužilaštvom u Nikšiću** zbog krivičnog djela nesavjestan rad u službi i povrede prava ličnosti.

...

Izvršni postupak naplate sredstava po osnovu alimentacije (1)

Krajem maja 2021, posredstvom advokatske kancelarije "Terzić-Živković" u ime S. V. pokrenut je **izvršni postupak** naplate sredstava po osnovu alimentacije. Postupak je uspješno okončan u novembru.

Uvoz specijalizovanog vozila / carina i PDV (1)

Nastavljen je **(1) jedan upravni spor** pred Upravnim sudom, radi ostvarivanja prava na **oslobađanje od plaćanja carina pri uvozu automobila**.

Pravni savjeti - baza:

Od početka januara do kraja decembra obratilo nam se **209** osoba, a pruženo je **748** pravnih savjeta (besplatne pravne pomoći i zastupanja) osobama s invaliditetom ili njihovim roditeljima/srodnicima ili prijateljima. U ovu bazu nijesu uvršteni studenti/kinje s invaliditetom, kojima se kontinuirano pružaju savjeti i informacije.

Inicijative, molbe i dopisi upućeni institucijama u okviru BPP

UMHCG je u ime **S. S.** (Slobodanke Strugar), majke korisnice usluga **T. S.** (Tatjane Strugar) sa Cetinja 16.10.2022. JU "**Komanski most**" uputilo *Molbu za odobrenje posjete od strane majke, korisnici usluga u sobi u kojoj je smještena*. Odgovor od strane direktorice Nede Vukotić dobili smo 19.10.2022. U odgovoru se navodi da su dobrobit i poboljšanje odnosa između korisnika i njihovih porodica jedan od bitnih prioriteta, te da će u koordinaciji sa nadležnim Centrom za socijalni rad i majkom korisnice pokušati da pronađu zajedničko rješenje koje će biti u najboljem interesu svih strana. Nakon komunikacije sa strankom obaviješteni smo da je 15.11.2022. održan *sastanak S. S. i direktorice Nede Vukotić* i da je dozvoljena posjeta.

Kako **S. S.** nije bio omogućen pristup Tatjaninoj sobi u kojoj je smještena, obratila se za pravnu pomoć povodom dobijanja dozvole posjete.

Pritužbe Zaštitniku ljudskih prava i sloboda

Svi ispitni postupci koji su bili pokrenuti 2021. okončani su zaključno sa 31.12.2021. Informacije o ishodu postupka dostupne su u Izvještaju o PA 2021. Nije bilo novopokrenutih postupaka tokom 2022.

ČLANSTVO U RADNIM TIJELIMA I GRUPAMA:

Javni poziv nevladinim organizacijama za predlaganje jednog/e člana/ce Odbora za upravljanje Projektom Reforma sistema utvrđivanje invaliditeta u Crnoj Gori (UNDP i MFSS) i pozivi za radne grupe pri Ministarstvu finansija i socijalnog staranja i Institutu za javno zdravlje

Na *Javni poziv za predlaganje predstavnika NVO s iskustvom u oblasti prava osoba s invaliditetom* prijavila se **Marina Vujačić** koja je u maju 2021. i izabrana za članicu. Međutim, kako je **Marina** zbog zdravstvenih razloga bila odsutna od kraja januara do početka oktobra nije dobijala informacije o radu ove *Radne grupe*, ali se u oktobru uključila, posebno u dijelu komentara i sugestija na *Nacrt zakona o jedinstvenom veštačenju invaliditeta*. Sve ključne sugestije **UMHCG** su prihvачene, međutim, Fond

za penzijsko i invalidsko osiguranje vrši opstrukcije, upravo na ključne predloge OOSI, ali nakon insistiranja i od strane **UNDP**, kao koordinatora procesa za potrebe **MRSS Fond PIO** se povukao.

Radna grupa za izradu Strategije razvoja zdravstva

Na sastanku održanom krajem septembra, a na inicijativu **Ministarstva zdravlja Marina Vujačić** se priključila *Radnoj grupi za izradu Strategije razvoja zdravstva*, bez formalnog učešća i predlaganja po propisanoj proceduri za izbor i učešće predstavnika NVO u radna tijela koja formiraju organi uprave. Međutim, iako je dokument davno pripremljen nije usvojen do kraja godine.

Savjet za prava osoba s invaliditetom Vlade Crne Gore

Iako je *Lista predstavnika NVO objavljena još u februaru* ni predhodna, a ni **Vlada** kojoj je izglasano nepovjerenje u avgustu nijesu donjeli *Odluku o formiranju Savjeta*. O navedenom smo više puta u toku godine obavještavali javnost tokom javnih događaja i posredstvom medija.

Savjet za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada

XI sjednica Savjeta na kojoj je jedina tačka dnevnog reda bio *Izvještaj o rada Javne ustanove Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - Podgorica za 2020.* održana je 18. maja. **Bojan Đorović** prisustvovao je sjednici. Naš predstavnik istakao da neće komentarisati sadržaj dokumenta zbog principijelnog stava **UMHCG** povodom dnevnih centara koji je **Savjetu** ranijesaopšten i dostavljen u pisanoj formi i prilikom glasanja je bio uzdržan.

XII sjednica Savjeta na kojoj je jedina tačka dnevnog reda bio *Izvještaj o realizaciji aktivnosti Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije i razvoj usluga socijalne i dječje zaštite za period 2020-2023. godine za 2021. godinu* održana je 4. oktobra. **Bojan Đorović** prisustvovao je sjednici i dao svoje sugestije i primjedbe na *Izvještaj*, koje su bile identične kao i prilikom usvajanja izvještaja za 2020. Prilikom glasanja bio je protiv usvajanja *Izvještaja*.

Savjet za transparentnost

Marina Vujačić je izabrana za zamjenicu koordinatora ove *Radne grupe*, međutim, **Savjet** nije imao sjednice u 2022, a nova **Vlada** nije ponovo formirala ovo tijelo.

Zajednički konsultativni odbor (ZKO) između Crne Gore i Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta (EESK)

Nijesmo dobijali informacije o radu **ZKO**, imajući u vidu da je članica ovog tijela ispred **UMHCG** **Marina Vujačić**, koja do oktobra nije radila.

...

ISME komitet

Na poziv za zamjenu člana **ISME Komiteta** ispred **UMHCG** 2021. imenovana je **Marina Vujačić**. U toku godine održavane su *sjednice*, međutim, **Marina** zbog

odsustva do oktobra nije učestvovala. Od oktobra do kraja godine održane su dvije sjednice, međutim, materijal nije bio važan s aspekta rada **UMHCG**.

SKUPŠTINSKA RADNA TIJELA

Odbor za rodnu ravnopravnost i sjednice Ženskog parlamernta

Andjela Radovanović je 18. maja, na poziv **Odbora** prisustvovala na sastanku na temu *Rodni aspekt prostornog planiranja*. Izlaganje je dostupno na linku: <https://youtu.be/1UDDKcli884>.

Andjela Radovanović je 16. maja, na poziv **Odbora** uzela učešće na sjednici **Ženskog parlamenta** na temu *Institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori*. Izlaganje je dostupno na linku: <https://youtu.be/bn7LLHEjOHA>.

Marina Vujačić je 1. decembra, na poziv **Odbora** uzela učešće na sjednici Ženskog parlamenta i tom prilikom imala svoje izlaganje, imajući u vidu da je koncept od ove godine promijenjen i da se više ne postavljaju pitanja ministarkama, odnosno ministrima. Izlaganje je dostupno na linku: <https://youtu.be/kWcZnczEC0w>

JAVNO ZAGOVARANJE

Komentari UMHCG na Sektorske analize ministarstava za određivanje prioritetnih oblasti za finansiranje projekata/programa iz budžeta Crne Gore u 2023

U cilju kvalitetnijeg sačinjavanja *sektorskih analiza za utvrđivanje prijedloga prioritetnih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija za 2023*, **UMHCG** je svoje sugestije i komentare dostavilo na **tri (3) Nacrta sektorskih analiza**, i to: **Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava (2)** u *oblasti zaštite lica s invaliditetom* i u *oblasti rodne ravnopravnosti*, **Ministarstvu zdravlja (1)** u *oblasti socijalne i zdravstvene zaštite i zaštite lica s invaliditetom*.

Komentari UMHCG na Nacrt zakona o Vladi

UMHCG je dostavilo svoje *predloge i sugestije* na tekst *Nacrt zakona o Vladi*, a koji se odnose na prepoznavanje osoba s invaliditetom, kao ustavne kategorije, pristupačnosti u postupcima, da se resori pravde i ljudskih i manjinskih prava planiraju kao zasebni resori, te da se obavezno planira i **Ministarstvo evropskih poslova**, kao redovan državni organ. Na kraju, predložili smo da se definišu obuke za državne službenike i namještenike, kao obavezne i redovne, a da u njihovoj realizaciji budu uključeni aktivisti za prava osoba s invaliditetom.

Javna rasprava povodom izmjena i dopuna Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći

Na inicijativu **UMHCG** upućen je *Predlog* izmjena i dopuna na *Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*, a **Marina Vujačić** je ključne sugestije iznijela i na *Okruglom stolu* organizovanom u decembru tim povodom. Naime, predložili smo da se izmjenama i dopunama *Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći* NVO prepoznaju kao pružaoci besplatne pravne pomoći i da im se na

taj način obezbijedi finansijska podrška od strane države, na istoj ravni kao i advokatima i sudijama, imajući u vidu da građanke i građani imaju neuporedivo veće povjerenje u NVO, što statistika potvrđuje. Takođe, predložili smo da se prepozna nova kategorija građanki i građana - *žrtve govora mržnje*, kojima će se garantovati pravo na besplatnu pravnu pomoć. Na kraju, tražili smo da se pojma sa posebnim potrebama zamijeni korektnim pojmom osobe s invaliditetom, koji je u skladu s modelom pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima. Inicijativu je podržalo još 48 nevladinih organizacija, a krajem mjeseca je upućeno i saopštenje za javnost.

Prihvaćen je predlog **UMHCG** da se u *članu 8* izvrši terminološko usklađivanje sa *Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom*.

Predlog za izmjene *člana 13* koji se odosi ne prepoznavanje žrtve govora mržnje kao korisnika prava na besplatnu pravnu pomoć se ne prihvata s obrazloženjem da su važećim zakonom kao privilegovani korisnici prava na besplatnu pravnu pomoć prepoznate posebno ranjive kategorije lica, čiji krug se dodatno proširuje izmjenama zakona, u skladu sa međunarodnim standardima i fiskalnom procjenom.

Dalje, predlog za izmjene *člana 13* koji se odnosio na prepoznavanje korisnika nekog drugog prava iz socijalne zaštite u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita, takođe, nije prihvaćen. Kao obrazloženje odbijanja predloga navodi se da su izdvojene kategorije po osnovu socijalne zaštite koje treba da ostvaruju pravo na besplatnu pravnu pomoć kao prioritetni korisnici, a za druge korisnike s obzirom na prirodu prava iz socijalne zaštite treba utvrđivati imovinski status.

Predlog za izmjene *člana 5* koji se odnosi na to da se ostvarivanje prava na besplatnu pravnu pomoć može pružati i od strane nevladinih organizacija koje su obrazovane u skladu sa zakonom, a čiji su ciljevi i djelatnost usmjereni na besplatnu pravnu pomoć i pristup pravdi, takođe se ne prihvata.

Komentari i sugestije UMHCG na Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta

UMHCG je dostavilo predloge, sugestije i komentare na *Nacrt Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta*. Istakli smo da u pomenutom *Zakonu* nailazimo na miješanje pojma invaliditeta i pojma invalidnosti i ukazali da je potrebno na nekoliko mjesta u *Zakonu* zamijeniti termine invalidnost i invaliditet. Naime, invalidnost je lično svojstvo, a invaliditet društveni fenomen, prema tome, ne radi se vještačenje invaliditeta, nego invalidnosti, a treba da se radi procjena invaliditeta. Takođe smo ukazali da je u *članu 20* *Zakona* potrebno proširiti obrazovne profile vještaka ili dodati i „druga lica odgovarajućih obrazovnih profila u zavisnosti od zahtjeva lica koje se vještači/čiji invaliditet se procjenjuje“.

Svoje sugestije i komentare dostavili smo i u toku javne rasprave na *Nacrt zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta*, dok je **Marina Vujačić**, na poziv **UNDP**, govorila na *Okrugolm stolu* organizovanom u novembru tim povodom.

PROGRAM ZA PRISTUPAČNOST

Projekat *PUT do sigurnOStI*

Realizacija projekta *PUT do sigurnOStI* započeta je 17. decembra 2021, i trajao je do 17. septembra 2022, a projekat se realizuje u saradnji s **NVU INVICTUS**. Projekat je podržalo **Ministarstvo kapitalnih investicija**, po konkursu za NVO u oblasti zaštite lica sa invaliditetom u saobraćaju u 2021.

Ovim projektom planirane su sljedeće aktivnosti: *Analiza propisa u oblasti drumskog saobraćaja s aspekta garancija prava OSI na aktivno učešće u saobraćaju uz preporuke za adekvatnije garancije i procedure ostvarivanja prava, monitoring nad primjenom propisa u oblasti drumskog saobraćaja s aspekta garancija prava OSI na aktivno učešće u saobraćaju, radionice za predstavnike (lokalnih) službi nadležnih za regulisanje uslova i postupka ostvarivanja prava iz oblasti saobraćaja (lokalni sekretarijati, Uprava carina i lokalne carinarnice...), kampanja podizanja svijesti o posljedicama nepropisnog parkiranja s posebnim akcentom na lokalni nivo i izrada lifleta o posljedicama nepropisnog parkiranja s posebnim akcentom na lokalni nivo.*

Prva jednodnevna *Radionica za predstavnike (lokalnih) službi o pravima osoba s invaliditetom u drumskom saobraćaju* održana je 20. maja u *Polimskom muzeju*, u Beranama. Učešće na Radionici uzeli su zaposleni u lokalnim sekretarijatima. Ukupan broj učesnika/ca je bio osam (8), od kojih su dvije (2) osoba ženskog i šest (6) muškog pola/roda. Trenerice na Radionici bile su: **Andela Radovanović**, programska menadžerka i **Iva Mijović**, programska asistentkinja. Radionicom su obuhvaćene sledeće teme: *modeli pristupa invaliditetu i njihov uticaj na garancije i zaštitu prava OSI, propisi u oblasti drumskog saobraćaja*. Album sa fotografijama se nalazi na sledećem linku: <https://bit.ly/3MObGC1>

Druga jednodnevna *Radionica* održana je 16. septembra u *hotelu Hilton* u Podgorici. Učešće na Radionici uzeli su predstavnici: **Ministarstva kapitalnih investicija, Komunalne inspekcije, Parking servisa Podgorica, Sekretarijata za saobraćaj Glavnog grada**. Ukupan broj učesnika/ca je bio deset (10), od kojih su tri (3) osobe ženskog i sedam (7) muškog pola/roda. Trenerice na Radionici su bile **Dragana Đokić**, psihološkinja i **Iva Mijović**, programska asistentkinja. Kao i na prvoj Radionici koja je održana u maju, u Beranama, teme o kojima je bilo riječi bile su iste. Album sa fotografijama se nalazi na sledećem linku: <https://bit.ly/3dJTldr>

U okviru projekta izrađena je *Analiza propisa u oblasti drumskog saobraćaja s aspekta garancija prava OSI na aktivno učešće u saobraćaju uz preporuke za adekvatnije garancije i procedure ostvarivanja prava*

Završni finansijski i narativni izvještaji, dostavljeni su donatoru 6. oktobra.

Projekat **Nauči, da (ne) budeš vezan!**

Realizacija projekta *Nauči, da (ne) budeš vezan* započeta je 17. decembra 2021, i trajao je do 17. jula 2022, a projekat se realizuje u saradnji sa **Savezom slijepih Crne Gore**. Projekat je podržalo **Ministarstvo kapitalnih investicija**, po konkursu za NVO u oblasti saobraćaj, sigurnost i bezbjednost u 2021.

Ovim projektom planirane su sljedeće aktivnosti: *Radionice na temu promocije bezbjednosti i pristupačnosti u saobraćaju, simulacije kretanja uz pomoć pomagala i u okviru medijske kampanje biće snimljen video spot s ciljem informisanja OSI, ali i opšte i stručne javnosti o pravima i obavezama OSI kao učesnika u saobraćaju.*

Prva od predviđene tri *Simulacije kretanja pomoću pomagala* održana je 10. maja na **Trgu Nezavisnosti** u Podgorici, u okviru *Evropskog dana samostalnog života*. Na *Simulaciji* su učestvovali iz kluba mladih iz političkih partija, zajedno s osobama s invaliditetom. Predviđene su mape puta za simulaciju s određenim zadacima (odlazak do novog šetališta pored Morače, **Lovćen osiguranje, Pošta Crne Gore**, autobusko stajalište i vožnja autobusom, **Crnogorsko narodno pozorište**).

Druga *Simulacija* održana je u Bijelom Polju, 1. jula u kojoj su učešće uzeli građani kao i osobe s invaliditetom, dok je treća održana u Baru, 11. jula.

Radionice o bezbjednosti i pristupačnosti javnog saobraćaja održana je u utorak, 28. juna u hotelu *Voco* u Podgorici, srijedu, 29. juna u hotelu *Franca* u Bijelom Polju, i u četvrtak 30. juna u hotelu *Princess* u Baru.

Radionicu su vodile **Iva Mijović** ispred **UMHCG** i **Katarina Bigović Kulić** i **Goran Macanović** ispred **Saveza slijepih Crne Gore**.

Na početku s učesnicima je podijeljena trenutna situacija, koja nije nimalo zadovoljavajuća u odnosu na bezbjednost OSI u saobraćaju.

Detaljno su obrađene odredbe iz: *Zakona o planiranju i izgradnji objekata, Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima, Zakona o prevozu u drumskom saobraćaju, Zakona o željeznici, Zakona o bezbjednosti, organizaciji i efikansosti željezničkog prevoza* sa akcentom na prava za bezbjedan pristup, kretanje, boravak i rad OSI, korišćenje usluga.

Ključni i najkonkretniji dokument, za primjenu standarda i elemenata pristupačnosti je *Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom*, koji je obavezujući za sve društvene subjekte i odnosi se apsolutno na sve objekte u javnoj upotrebi, a čije odredbe, elementi pristupačnosti su detaljno prikazani uz objašnjenja i grafičke prikaze.

Završni finansijski i narativni izvještaji, dostavljeni su donatoru 2. avgusta.

Projekat ZEBRA – Za jEdnak, Bezbjedan i pRistupačan sAobraćaj

Realizacija projekta *ZEBRA – Za jEdnak, Bezbjedan i pRistupačan sAobraćaj* započeta je 31. avgusta, i trajeće do 28. februara 2023. Projekat je podržalo **Ministarstvo kapitalnih investicija**, po konkursu za NVO u oblasti zaštite lica sa invaliditetom u saobraćaju u 2022.

Projekat Pričajmo o bezbjednOSTI

Realizacija projekta *Pričajmo o bezbjednOSTI* započeta je 31. avgusta, i trajeće do 31. maja 2023. Projekat je podržalo **Ministarstvo kapitalnih investicija**, po konkursu za NVO u oblasti saobraćaja, sigurnosti i bezbjednosti u 2022.

Krajem novembra **UMHCG** je uputilo **Ministarstvu prosvjete Molbu za dobijanje dozvole za održavanje jednodnevne radionice u Srednjoj stručnoj školi** u Bijelom

Polju. Pozitivan odgovor i odobrenje za realizovanje pomenute aktivnosti dobili smo 28. decembra.

INICIJATIVA ZA POŠTOVANJE STANDARDA PRISTUPAČNOSTI SPORTSKO-REKREATIVNE ZONE

Početkom februara **Glavnom gradu Podgorica** uputili smo *Inicijativu za poštovanje standarda pristupačnosti sportsko-rekreativne zone u naselju Zelenika*. Apelovali smo na poštovanje obaveznih elemenata pristupačnosti koji su u skladu s *Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom* (Sl. list CG 044/15) a to su: parking mjesto (član 40), javna pješačka površina (član 41), pješački prelaz (član 43), pješačko ostrvo (član 44), raskrsnica (član 45). Krajem februara dobili smo odgovor iz **Kabineta gradonačelnika**, da je dopis proslijeden svim privrednim društvima koja rade na realizaciji navedenog projekta.

INICIJATIVA ZA POŠTOVANJE STANDARDA PRISTUPAČNOSTI PRILIKOM IZVOĐENJA RADOVA NA UREĐENJU KALDRME U STAROM BARU

Početkom aprila **Opštini Bar, Sekretarijatu za uređenje prostora** uputili smo *Inicijativu za poštovanje standarda pristupačnosti prilikom izvođenja radova na uređenju kaldrme u Starom Baru*. Apelovali smo na poštovanje obaveznih elemenata pristupačnosti koji su u skladu s *Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom* (Sl. list CG 044/15). Od pomenutog Sekretarijata dobili smo odgovor da je dopis proslijeden **Sekretarijatu za imovinu, zastupanje i investicije i Upravi za zaštitu kulturnih dobara** na dalje postupanje.

KOMENTARI I SUGESTIJE UMHCG U CILJU IZRade PREDLOGA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ODRŽAVANJU STAMBENIH ZGRADA

UMHCG je dostavilo *komentare i sugestije* u cilju izrade *Predloga zakona o izmjenama i dopunama zakona o održavanju stambenih zgrada*, koji je objavljen na sajtu **Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma** 21. februara. *Komentar* koji je upućen odnosi se na izmjenu jer važećim zakonskim rješenjem se ne predviđa pokriće troškova izvođenja radova na stambenoj zgradbi kojima se obezbjeđuje nesmetan pristup, kretanje, boravak i rad lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom, od strane države, odnosno lokalne samouprave, iako za ovu vrstu radova nije potrebna saglasnost stanara kao u drugim slučajevima. *Komentari* nisu uvaženi u *Zakonu* koji je usvojen u oktobru.

JAVNA RASPRAVA o Nacrtu zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata

Na raspisani *Javni poziv za učešće u konsultovanju zainteresovane javnosti povodom izrade Nacrtu zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata*, a koji je objavljen na sajtu **Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma**, 20. jula uputili smo komentare i sugestije, koje smo uputili i prošle godine u avgustu jer od ukupno 11 komentara i sugestija, uvažena su samo dva.

LOKALNI IZBORI 2022

U saradnji sa **Centrom za demokratsku tranziciju (CDT)** 23. oktobra, sproveden je *Monitoring biračkih mjesta na teritoriji Glavnog grada Podgorica*. Posmatrači su tokom izbornog dana obilazili biračka mjesta i tom prilikom provjeravali ispunjenost standarda pristupačnosti za OSI. Oni su provjeravali uslove za OSI na osnovu pripremljenog upitnika, koji je formiran tako da prati standarde propisane *Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata*, zatim *Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom*, kao i podzakonskih akata usvojenim od strane **Državne izborne komisije (DIK)**. Akreditovani posmatrači od strane UMHCG bili su: **Iva Mijović, Dragana Sokić, Aleksandra Pavićević, Bojan Đorović i Nemanja Žujović**. Saopštenje za javnost dostupno je na linku: <https://bit.ly/3I9ncII>

PROGRAM ZA MEĐUNARODNU SARADNJU

Inkluzivno visoko obrazovanje na Zapadnom Balkanu (Inclusive tertiary EDucation in the West BalkanS - IDEA)

U januaru 2021. je započela realizacija projekta *Inkluzivno visoko obrazovanje na Zapadnom Balkanu* (Inclusive tertiary EDucation in the West BalkanS - IDEA), čiji je nosilac **Univerzitet Polis** iz Tirane, u kojoj je uključeno 16 partnera, među kojima je i UMHCG, kao i univerzitetske jedinice iz Crne Gore, Albanije, Grčke, Češke, Irske i Kosova. Projektom su planirane sljedeće aktivnosti: *izrada studije pristupačnosti potreba i očekivanja, smjernice za osnivanje jedinica za pristupačnost, analiza potreba univerziteta, posjete programskim zemljama (Grčka, Češka, Irska), izrada preporuka na osnovu upitnika i primjera dobre prakse i set treninga na različite teme (e-pristupačnost i usluge biblioteka, trening za konsultante o izgrađenom okruženju, trening za službenike u kancelarijama za savjetovanje, trening za volontersku podršku i usluge prevoza, trening za akademske savjetnike – primjena metoda nastave i evaluacije, trening za kancelarije za međunarodnu saradnju i razvoj karijere, trening za trenera)*. Tokom čitavog trajanja projekta sprovodiće se medijska kampanja.

Početkom februara komunicirali smo s partnerom **Univerzitet Donja Gorica (UDG)** u vezi s izradom *Protokola pristupačnosti UDG*, a takođe smo na ovu temu održali i *Zum sastanak*. Pored toga, sa partnerima na projektu imali smo *sastanak* u vezi s organizovanjem trodnevnog [Treninga za predstavnike studentskih službi, volonterske podrške i koordinatora usluge i prevoza](#) koji je održan od 22. do 24. februara na **Univerzitetu Donja Gorica**. Na *Treningu* je bilo riječi o radu studentskih službi, pružanju usluga za OSI i radu volonterskih službi u svim zemljama koje su partneri na projektu (Albanija, Grčka, Češka, Irska, Kosovo i Crna Gora). Ispred **UMHCG** *Treningu* su prisustvovali **Anđela Radovanović**, programska menadžerka, (u svojstvu trenerice) i **Anđela Miličić**, Koordinatorka Studentske savjetodavne kancelarije (SSK).

[Trening za predstavnike u oblasti pristupačnosti okruženja](#) održan je od 15. do 17. marta na **Univerzitetu POLIS** u Tirani, u Albaniji. Na *Treningu* je bilo riječi o

definicijama i standardima pristupačnosti, pravnom okviru u vezi s pristupačnošću na univerzitetima (gore pomenutim partnerima na projektu). Ispred **UMHCG** *Treningu* su prisustvovali **Andela Radovanović**, programska menadžerka, **Andela Miličić**, koordinatorka Studentske savjetodavne kancelarije i **Marija Šćepanović**, koordinatorka Pravnog savjetovališta.

Naredni [Trening o servisima podrške za osobe s invaliditetom](#) održan je od 5. do 8. aprila na **Univerzitetu Donja Gorica (UDG)** u Podgorici. Na *Treningu* je bilo riječi o radu servisima podrške koji se pružaju OSI na nivou visokog obfrazovanja u okviru svake zemlje, partnera na projektu kao i o karijernom savjetovanju mladih s invaliditetom. Ispred **UMHCG** *Treningu* su prisustvovali **Andela Miličić**, koordinatorka Studentske savjetodavne kancelarije i **Marija Šćepanović**, koordinatorka Pravnog savjetovališta.

Sredinom maja sproveden je *Monitoring pristupačnosti fakultetskih jedinica na UDG*. Nakon sprovedenog *monitoringa* ocijenjeno je da fakultetske jedinice posjeduju skoro sve elemente pristupačnosti (rampu za korisnike kolica, lift, pristupačan toalet za OSI...) osim orijentacionih obilježja za osobe s oštećenim vidom. *Monitoringu* su prisustvovali ispred **UDG Lidija Lukovac** i **Milo Đukanović**, a ispred **UMHCG Iva Mijović** i **Budimir Nišavić**.

Donatoru smo predali početkom oktobra drugi polugodišnji finansijski izvještaj s pratećom dokumentacijom.

[Trening za koordinatorе studentskih kancelarija, koordinatorе volonterske podrške i usluga transporta](#) održan je od 13. do 15. decembra na Univerzitetu EPOKA u Tirani. Na *Treningu* je bilo riječi o radu studentskih službi koje imaju drugi partneri na projektu, volonterskoj podršci i uslugama transporta. *Treningu* su prisustvovali **Andela Miličić**, koordinatorka Studentske savjetodavne kancelarije i **Nemanja Žujović**, asistent u radu.

SAJAM EVROPSKIH PROJEKATA

Privredna komora Crne Gore u saradnji sa **Ministarstvom evropskih poslova** 28. maja u okviru *Mjeseca Evrope* organizovala je jednodnevni [Sajam evropskih projekata](#) u dvorištu **Dvorca Petrovića** na Kruševcu, u Podgorici. Na pomenutom *događaju* **UMHCG** je predstavilo materijal koji je izrađen kroz projekte koji su finansijski podržani od strane **Evropske unije**. Događaj je posjetilo preko 100 posjetilaca. Potpredsjednica **Vlade Crne Gore Jovana Marović** je posjetila štand **UMHCG**.

SASTANCI S MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

U toku godine održavani su redovni sastanci i komunikacija s **OSCE Misijom u Crnoj Gori**. Nastavljena je i kampanja promocije prava glasa osoba kojima je ograničena ili oduzeta poslovna sposobnost, a koje su vraćene u birački spisak na inicijativu **Marine Vujačić**, nakon odluke **Ustavnog suda**, koji je normu iz *Zakona o izboru odbornika i poslanika* proglašio neustavnom. Promotivni *video spot* dostupan je na linku: <https://youtu.be/Bj7hB1wfjok>, a u trajanju od dva mjeseca je emitovan na televizijama.

IZVJEŠTAJ O NAPRETKU EK i redovna komunikacija s Delegacijom

U oktobru je **Marina Vujačić** na poziv **Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori** prisustvovala predstavljanju *Izvještaja o stanju u zemlji za 2022.*, i tom prilikom je uzela učešće u diskusiji.

Izvještaj Stejt Dipartmenta

U septembru smo poslali svoj doprinos za *Izvještaj Stejt Dipartmenta* za dio koji se odnosi na ljudska prava OSI u 2022.

ODNOSI S JAVNOŠĆU

Vodi se poseban izvještaj o medijskom pojavljivanju zaposlenih, odnosno medijske kampanje i javno zagovaranje **UMHCG** u dokumentu *Preskliping UMHCG*.

Od početka godine je bilo **102** televizijskih priloga i gostovanja na radiju ili izjava za radio, **338** pojavljivanja u štampanom izdanju i na portalima, dok je **UMHCG** od strane drugih pomenut u medijima **94 puta**.

PORAL DISABILITYINFO

Portal se redovno ažurira. Dodata je i nova kategorija *Kultura i umjetnost*.

PROJEKTI / APLIKACIJE

Ukupno je aplicirano sa **19 projekata** (osam partnerskih od kojih je **UMHCG** nosilac na pet), od kojih je **odobreno 10, jedan je načelno odobren, šest je odbijeno**, a za ostale se čeka odgovor. Za tri projekta kojima je aplicirano u 2020. se čeka odgovor, jedan je načelno odobren, ali nije potpisana Ugovor do kraja godine, a dva su odbijena (od toga jedan partnerski na kome je **UMHCG** nosilac, zbog nedostatka sredstava, iako je projekat predložen za finansiranje).

Za programske i redovne aktivnosti Udruženja u toku godine potrošeno je 612,953.00 evra.

umhcg@t-com.me
office@umhcg.com
@umhcg_aydm

067801761
069385981

@UMHCG
@UMHCG